

Fagmiljøer skal diskutere fakta-etik

Med mange nye informationskilder på internettet er der opstået et mylder af kanaler, hvor der sættes nye standarder for fakta og kendsgerninger. Nogle taler om, at der opstår "postfaktuel viden" eller "alternative fakta". Og det stiller den videnskabelige verden over for helt nye udfordringer. For der kan spredes fordrejninger og manipulationer af viden på fagfelter: for hvornår og hvorfor man skal melde ind i debatter eller i tilfælde af, at usund 'post-faktuel viden' flourerer på ens fagfelt, mener ekspert i forskningsformidling:

"Det er jo en løbende afvejning, hvornår forskere mener, at de har en forpligtelse til at gå ud i offentligheden. Nogle taler ofte og tit – og breder sig måske også over store faglige områder. Andre udtaler sig mere sjældent og vil kun udtale sig indenfor deres snævre faglige ekspertise. Og andre siger ikke noget – selv om deres forskningsfelt indgår i den offentlige debat – fordi de mener, at journalister forfladiger deres udsagn eller at politikere alligevel ikke lytter til dem", siger KU-professor Maja Horst.

"Uanset hvilken position, man indtager, så er det en meget personlig og individualiseret situationen, hvor man skal foretage nogle valg i en super-kompetitiv forskerverden. Det er et grundvilkår, som man ikke kan afskaffe. Men det vilkår kan negativt føre til i en individualisering, hvor man agerer i forhold til hvad der er bedst for en selv og ikke, hvad der tjener offentligheden eller videnskaben bedst".

Miljøer bør fastlægge normer og standarder

Horst mener, at der internt i miljøerne mangler en afklaring af standarder for, hvornår og hvorfor, man skal melde ind i offentligheden eller over for myndigheder, hvis der flourerer 'post-faktuel viden' på ens fagområde:

"Men hovedproblemet er efter min vurdering, at miljøerne ikke har interne debat om, hvordan man håndterer kommunikation om kontroversielle emner. Jeg synes ikke ledere skal blande sig i, hvad forskere siger offentligt. Men det kræver, at de faglige miljøer selv tager ansvar. Selv om debat og kontrovers indgår centralt i videnskaben og i forskeres selvforståelse, så er danske forskere og forskningsmiljøer alt for dårlige til at diskutere etik med hinanden om, hvad der er rigtigt og forkert i relation til hinanden og offentligheden", forklarer Horst.

"I stedet for at nogle, som udtaler sig, mere eller mindre åbent mistænkeliggøres som 'meningsmaskiner', bør miljøer have en diskussion af standarderne for, hvad man kan udtale sig om: Hvor bredt er ens faglige ekspertisefelt? En klargøring ville også give større intern respekt".

Og så mener hun i øvrigt ikke, at eens faglige ekspert-ekspertise skal indsnævers til et snævert specialefelt, som man gemmer sig bag: "Som forsker har man brede faglige og metodiske kompetencer til at udtale sig inden for sit hovedområde ..."

j

SE TEMA: Fakta-etik s. 14-23

Udlicitering af myndighedsopgaver 2-3
Esben Lunde har varslet udlicitering. Nogle kalder det disciplinering. AUs ledelse kalder det unfair konkurrence

Ombudsmanden skabte uklarhed 6
- om, hvad forskere må sige om deres forskning som led i tjenesten. Nu vil han præcisere

Sprogstrategi syltes 10
Regeringen fik anbefalinger i december, men nu samler de støv i ministeriet

Bachelor som afstigningstrin 12
Det såkaldte Kvalitetsudvalg foreslog det uden gennemslag. Men nu forsøger dept.chef Agnete Gersing at genoplive planen i hemmeligt udvalg

TEMA: FAKTA-ETIK 14-23

Forskeres fakta-verden udfordres 14
I den postfaktuelle verden er grænserne mellem fakta og holdninger opløst. Forskere stilles overfor fag-etiske valg

Anti-videnskabens pr-tricks 15
Manipulatorer har manualer, der beskriver metoder til at manipulere og fordeje, i strid med videnskaben

Felt-studie af skattefusk 24
CBS-lektor brugte utraditionelle metoder til at undersøge en skjult branche

ANALYSE: Fair review 26-29
Frustreret forsker fra et lille fag beskriver i ESSAY, hvordan hans ansøgninger ikke bliver vurderet fagligt korrekt i forskningsfonden – og fondsformanden svarer på kritikken

ESSAY

Udlicitering skal disciplinere forskning

Regeringen vil sikre fuldt udbytte af forskningsbevillingerne gennem mere konkurrence, stod der i en pressemeddelelse fra Esben Lunde Larsen på Miljø- og Fødevarerministeriet i juni. Denne gang drejer det sig om forskningsbevillingerne til de store gamle 'sektorforskningsinstitutioner', der blev indfusioneret på især AU og DTU. 'Det fulde udbytte' mener regeringen opnås gennem 'konkurrenceudsættelse' af universiteternes myndighedsbetjening.

Forskningbaseret myndighedsbetjening er en fællesbetegnelse for ydelser, som universiteter udfører for bl.a. staten, herunder nationale beredskaber vedr. husdyrsygdomme og fødevarer sikkerhed, politikudvikling og -implementering samt overvågnings- og direktivimplementeringsopgaver, fortalte pressemeddelelsen. "Den samlede forskningsbaserede myndighedsbetjening af Miljø- og Fødevarerministeriet konkurrenceudsættes én gang over en 10-årig periode fra 2016-2026. De sidste opgaver varsles konkurrenceudsat i 2022 med virkning fra 2026". De nye aftaler skal være "fireårige rullende aftaler".

Men hvad er den egentlige hensigt: Er minister og regering i gang med at afmontere den faglighed, åbenhed og kritik, hvor 'sektorforskere' skulle have samme frihedsgrader som uni-lærere, som var den angivelige hensigt med fusionerne?

Det virker mistænkeligt at regeringen vil fjerne opgaverne fra de universiteter, der er de allerkyndigste på faglige områder. I den store blæst om Landbrugspakken var det netop forskere fra Aarhus Universitet, som kritiserede dens faglige grundlag (FORSKERforum, marts 2016). Lobby-organisationerne Bæredygtigt Landbrug og Landbrug & Fødevarer mente, at det nu må være tid til at konkurrenceudsætte forskningen, så kontrakter med Aarhus Universitet bliver ophævet (Aldinget, 10. april 2016).

Regeringen forsøgte først at give mundkurv, og endda dobbelt mundkurv, til de forskere ved Aarhus Universitet, der lavede den videnskabelige udredning om den øgede forurening som et resultat af regeringens 'landbrugspakke': Forskerne måtte først offentliggøre forskningsresultaterne, når regeringen gav dem lov – og de måtte ikke fortælle om denne mundkurv (FORSKERforum, nov. 2016).

Glem heller ikke MRSA-skandalen (FORSKERforum, okt. 2016): Nu skal forskningen stækkes med udbud, som kan medføre en zigzag-kurs med nye aktører hvert fjerde år, mangelfuld opbygning af databaserne og måske mindre kritiske røster.

“ Udliciteringen er selvmodsiggende. Styrkelse af forskningsfriheden var et af de vigtigste formål med at fusionere... ”

Der er mange uklare facetter i udliciteringen: Udenlandske universiteter skal med et udbud have mulighed for at være 'faglig lead' i forhold til metodevalg mv., men der skal være et dansk universitet som bevillingshaver, står der. Private virksomheder kan "som hovedregel" ikke byde, da der skal være tale om forskningsbaseret myndighedsbetjening, lyder det uklart. Menes der hermed, at private udenlandske universiteter, private konsulentfirmaer eller andre aktører undtagelsesvist skal kunne byde ind?

Udliciteringen er selvmodsiggende. Styrkelse af forskningsfriheden var et af de vigtigste formål med at fusionere dansk sektorforskning og universiteterne tilbage i 2007. Det stik modsatte vil ske med fireårige rullende aftaler, hvor man skal til politisk eksamen hvert fjerde år for at vinde udbud på myndighedsopgaver. Giver det uafhængig forskningsbaseret

myndighedsbetjening på højeste internationale niveau?

Hertil kommer, at videnmiljøer tager lang tid at opbygge. Halvdelen af de offentlige midler går således til at oprettholde og udvikle den database, som holder forskerne opdateret. Hvis opgaverne nu skal cykle rundt mellem universiteter i ind- og udland, udvandes videnmiljøerne. Dermed risikerer ministre og Folketing at fjerne det forskningsmæssige grundlag for, at Danmark kan have et beredskab og gå foran inden for miljøforskning.

Der er også spørgsmålet om ejerskab til metoder og databaser. Rettigheds-spørgsmålet eksponerer et grundproblem i udliciteringen. Miljøministeriet prøvede forgæves at presse AU til at afgive rettigheder til modeller og software som led i rammekontrakten med AU. Men AU's ledelse afviste, vel vidende, at det er "baggrundsviden og dermed AU's ejendom", som man ikke bare ville overgive til andre – underforstået til ministeriet og dermed til udenlandske universiteter eller private konsulentfirmaer. AU's ledelse modstod heldigvis presset, for ellers havde man åbnet en genvej til underminering af sig selv (SE nr. 302: "AU vandt magtkamp om 'videsbank'").

Danmark har været foregangsland med klimaforskning og afbødning af klimaændringer, vi har formået at skifte strømproduktionen til grøn strøm. Hvem vil lytte til forskningsrådgivning fremover, hvis den ikke er uafhængig og pålidelig? DTU's forskere har f.eks. dokumenteret cocktaileffekten af hormonforstyrrende kemikalier, som har hjulpet os med at sikre skrappe regler i hele EU.

Vi må derfor på det stærkeste anbefale, at man stopper truslen mod den uafhængige forskningsbaserede rådgivning. Opbygning af et forskningsmiljø og databaser tager tid, men at nedbryde mange års viden kan gøres meget hurtigt ved at kaste opgaverne rundt hvert fjerde år.

Varsling: Udlicitering af myndighedsopgaver

Miljøminister Esben Lunde Larsen varslede i starten af juni, at han vil konkurrenceudsætte / udlicitere samtlige myndighedsopgaver, som i dag er placeret på DTU (308 mio. kr. i 2017) og på Aarhus Universitet (383 mio. kr.). Det skal ske tematisk i definerede salami-stykker, som fire år forud varsles udbudt. Alle skal være udbudt en gang inden 2022. FORSKERforum erfarer, at DTUs og AUs rektorer er til hyrdemøde i dag i Miljøministeriet, hvor de vil få nærmere forklaring.

Ministerens udtrykte hensigt er at få mere konkurrence og den bedste kvalitet. Han mener sig ikke forpligtet til at fortsætte de kontrakter, som fulgte med, da 'sektorforskningen' (i DMU og DJF) blev fusioneret med uni'erne i 2007.

Det er ingen hemmelighed, at landbrugs lobbyorganisationer er begejstrede over udliciteringen, for man synes, at AU' og uni'ernes rådgivning nogle gange er for uafhængig og ufølsom overfor landbrugsinteresser.

Kan private konsulentfirmaer som COVI eller kan landbrugslobbyens 'forskningsenhed' SEGES melde ind?

"Ud fra hvad vi har ved, kan man ikke forskningsbaserede aktører ikke søge. Om SEGES synes de er 'forskningsbaserede', må FORSKERforum spørge dem om. Men om SEGES og private konsulentfirmaer kan byde ind, må FORSKERforum spørge ministeren om...", siger AU-dekan Niels Christian Nielsen.

AU-dekan: Unfair konkurrence

Ifølge minister Esben Lunde vil alle danske universiteter, herunder de nuværende bevillingshavere (DTU og AU) frit kunne byde ind på opgaver, enten alene eller i konsortium med andre danske uni'er eller udenlandske: "Vi opfordrer alle universiteter til at give deres bedste bud på en kvalificeret og robust rådgivning" (til AUs OMNIBUS).

For DTU og AU kan udliciteringen få alvorlige bevillingsmæssige konsekvenser, og man undrer sig over, at regeringen risikerer videnstab ved at flytte opgaver. Samtidig undrer man sig over, at et argument for fusionerne i 2007 var at koble den forskningsmæssige ekspertise og undervisningen.

Et helt fundamentalt problem for DTU og AU bliver at ved at miste

Helge Sander spørger: Som minister 'glemte' han at give AU basisbevillinger ved fusionerne i 2007.

opgaver, mister de også den 'basisbevilling' til at bevare og opbygge grundviden, som hørte til området med fusionerne i 2007. Det foregives, at bevillingen kun går til 'myndighedsbetjening' af ministerierne. Den største del af fx Foulums arbejde var og er sektor-understøttende forskning for landbrugserhvervet. Og til bl.a. den slags

forskning og anden vidensopbygning var der afsat en 'basisbevilling', som med fusionerne blev gjort til en 'enhedsbevilling'.

AU-dekan Niels Chr. Nielsen frygter, at udbud kommer til at ske på ulige vilkår for AU. De rammekontrakter til drift, husleje, laboratorier mv. som de store sektorforsknings-institutioner DMU og DJF havde inden fusioner med AU i 2007, er aldrig blevet konverteret til driftsmidler.

"Nu har vi ikke set udbuddet, men der er et stort problem i, at basisbevillinger og opgavebevillinger blev overført samlet som en pulje ved fusionerne i 2007. Basismidler til drift, bygninger og faciliteter – som måske er halvdelen af bevillingen – blev ikke øremærket AU. Og nu skal hele puljen så udbydes, og det betyder unfair konkurrence, for AU har ingen basismidler i ryggen, mens andre – fx DTU eller KU – har det som led i deres almindelige uni-bevilling".

jø

Esben Lundes hævnakt?

Centrale uni-kilder mener – uden for referat – at hensigten med udliciteringen er en helt anden end effektivisering, siger en anonym kilde: "Det er Miljøministerens hævnakt for ikke at have fået den bestillings-forskning, som Eva Kjer Hansen og Esben Lunde ønskede om Landbrugspakken og i andre kontroversielle miljøsager. Den uafhængige rådgivning fra universiteternes 'sektorforskere' svarede ikke til landbrugs-sektorens og ministrenes interesser – og lobbyister har også presset på for at få rådgivningen placeret, hvor det er mest hensigtsmæssigt for erhvervs-interesser..."

AUs Science-dekan Niels Chr. Nielsen – som kan blive hårdt ramt af udliciteringen – vil ikke byde på, om det reelle motiv er at effektivisere eller det er Esben Lundes hævnakt for, at han har været utilfreds med den uafhængige rådgivning, som han har fået fra fx AU: "Vi er jo ikke politikere, så jeg vil ikke gisne om regeringens bevæggrund".

Eks-leder: Disciplinering

Den tidligere chef (2006-11) på sektorforskning på DJF-Foulum Just Jensen forklarer formålet på en lidt anden måde: "Det vil have disciplinerende effekt på ledelser og forskere. Når opgaver og bevillinger kommer i udbud, er det da oplagt at det påvirker vilkårene for at stå fast på den høje, uvildige faglighed på kontroversielle områder, om fx miljø og landbruget. Man vil blive vurderet på sin hidtidige opgaveløsning for ministeriet, og der vil indgå pres fra nogle om at tilgodese en bestemt dagsorden. Så samlet vil det da påvirke ens adfærd...", siger han, der i dag er AU-professor i kvantitativ genetik.

Just Jensens udlægning bekræftes indirekte af, at landbrugslobbyen jubler over udliciteringen: "Landbrug og Fødevarer har længe påpeget svagheder i det videnskabelige grundlag for reguleringen af landbruget, fx i fødevarer- og landbrugspakken", udtaler formand Martin Merrill.

Har du TIP til FORSKERforum?

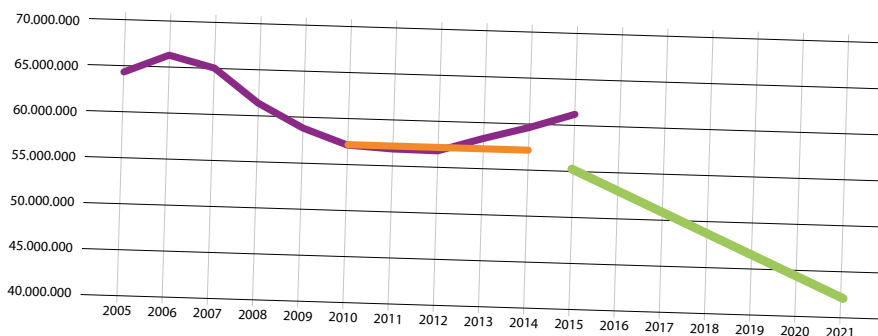
- OM UMULIGE STRAMNINGER AF JERES ARBEJDSNORMER
- OM HELT URIMELIG FORVALTNING AF DIN ANSØGNING
- OM MISBRUG AF DIT ARBEJDE
- OM EN LEDERS MISBRUG AF SIN MAGT
- ELLER LIGNENDE

DU SKAL SELVFØLGELIG STILLE MED EN VIS FORM FOR DOKUMENTATION, MEN DU ER SIKRET FULD ANONYMITET.

HENVENDELSE:
FORSKERFORUM@DM.DK
EL. TEL. 2033 4533

GRAFIK: FORSKELIGE MÅL PÅ KVÆLSTOFUDLEDNING

- 1) Kvælstofudledning korrigeret for ekstra regnvejr 2005-15 (Afstørningsnormaliserede data, korrigeret for årsafstrømning)
- 2) Landbrugspakkens gennemsnitsnorm 2010-14
- 3) EU's målnorm

Nu skal FORSKERforums grafik om kvælstofudledning testes på forskere, der indkaldes af Folketinget.

Gyllegate.2: Grillning af Esben Lunde?

Mens Esben Lunde Larsen ikke overlevede som fiskeriminister på sagen om fiske-kvotekonger, så undrer mange sig over, at han overlevede som miljøminister, for i foråret afslørede AU's NOVANA-rapportering om vandmiljøets tilstand, at der var skærende kontrast mellem ministerens baggrundsdata bag Landbrugspakken på den ene side og den faktiske miljøudvikling og EU's miljøkrav på den anden.

Men måske står ministeren snart over for sin næste prøvelse – hvis oppositionen da orker at åbne den sag via et nyt samråd eller ligefrem en høring.

I første omgang i april talte ministeren udenom og brugte AU's sektorforskere som alibi for ikke at gøre noget ved stigende kvælstof-forurening: "Forskerne siger...".

Mindst 10 gange dækkede miljøminister Esben Lunde Larsen sig ind under, hvad AU's vandmiljøforskere har skrevet i NOVANA-rapporten.

Oppositionen var slet ikke tilfredse med Esben Lundes redegørelser for "omfanget og betydningen af den øgede kvælstofudledning, som fremgår af NOVANA-rapporten 2015": *Hvad er årsagen til, at kvælstofudledningen 2013-15 nu viser sig at være betydelig højere end forudsat i Landbrugspakkens miljøregnskab og fastsættelsen af baseline? Og får dette misforhold politiske konsekvenser i forhold til landbrugspakken?*

Men som led i sine svar om "forskerne siger" kom ministeren til at sige, at miljøordførerne jo selv kan spørge forskerne.

“

Og forskerne har sagt – og jeg citerer igen – 'at der ikke er noget i statistikkerne eller i NOVANA-rapporterne, som tyder på, at der er sket en øget udvaskning fra landbruget'. Citat slut.

Esben Lunde Larsen,
april 2017

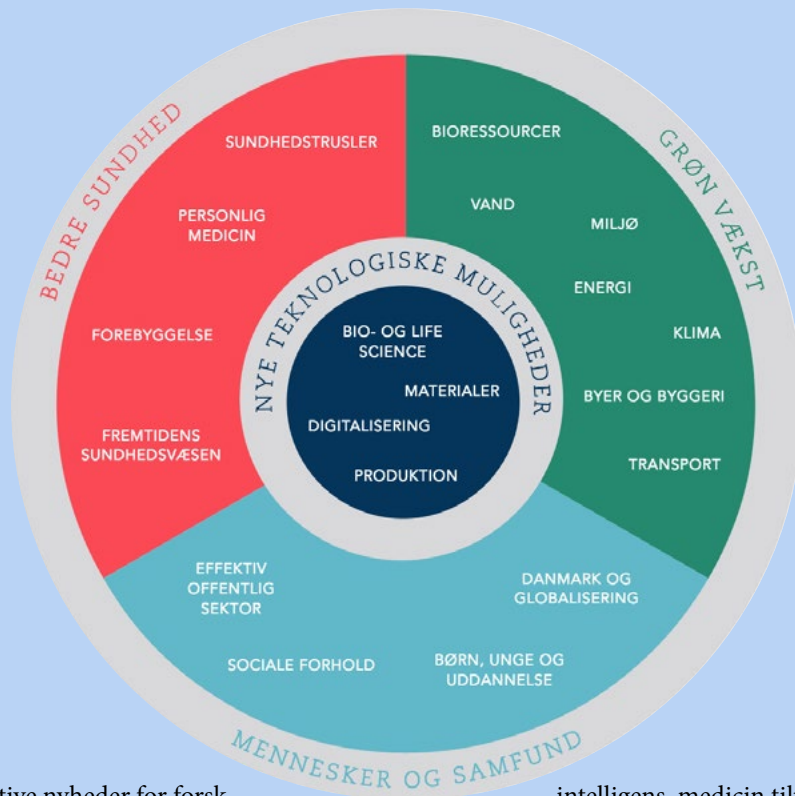
Og den invitation greb **Alternativets ordfører Christian Pold**: Ja, tak, hvis det kunne forstås som en indbydelse til NOVANA's forskere og andre vandforskere om at deltage i en høring i Miljøudvalget. Han satte sig derfor for at stille spørgsmål til ministeren, som kunne danne grundlag for en høring.

Siden har den sag stået stille. Miljøminister Esben Lunde Larsen har været i tumult, hvor hans bortforklaringer og undskyldninger om havmiljø og om kvote-fiskeskippere har fået Dansk Folkeparti til at køre mindre aggressivt mod ministeren, så han overlevede som miljøminister.

Pold har ikke formuleret spørgsmålene, så høringen er endnu ikke berammet.

(SE FORSKERforum 304/maj: 'Vandmiljøforskere i høring...')

FL-2018: Flere penge til forskning...

Positive nyheder for forskningens finanslov. Regeringen foreslår en tilvækst på 377 millioner kr. i finanslovsforslaget for 2018. Beløbet svarer pudsigt nok til, at Danmarks Statistik i november sidste år opdagede en regnefejl, som betød, at det danske BNP blev opskrevet med 42 mia. kroner. Så for at regeringen kan leve op til de danske forskningsbevillinger skal være mindst 1 pct. af BNP, så skal 2018-finansloven opskrives med knap 400 mio. – så der næste år kan stå 1,01 pct. som resultat...

De 377 mio. nye penge afsættes særskilt på forskningsreserven, som er noget andet end den egentlige finanslov, der blev offentliggjort 29. august – efter FORSKERforums deadline.

Udmøntningen af den samlede forskningsreserve på blev dog offentliggjort et par dage før selve finansloven, og her var der et par interessante signaler fra Søren Pind.

Signal: Særligt sats på 19 indsatsområder

360 millioner afsættes særligt til Danmarks Innovationsfond for at styrke forskningen i grøn vækst, bedre sundhed og nye teknologiske muligheder. Det er beskrevet i kataloget FORSK2025, hvor der er beskrevet særligt løfterige forskningsområder, som strategiske forskningspenge særligt skal rettes mod. Der er opregnet 19 løfterige forskningsområder med særlig anvendelsesorientering: Skibe, der sejler selv, kunstig

intelligens, medicin tilpasset den enkelte patients gener eller menneskeskabte bakterier, der spiser olieforurening m.fl. (SE ILLUSTRATION).

Kataloget bruges af regeringen i årets udmøntning til Innovationsfonden. Men indirekte lægger det også pres på uniernes prioriteringer: "Kataloget kan også bruges af universiteter, fonde og andre bevillingsgivere i forbindelse med prioritering og udmøntning af forskningsmidler" (FORSK2025-kataloget).

Men miljø- og landbrugsminister Esben Lunde har også fået sin del med 240 millioner kroner til udviklings- og demonstrationsprogrammer inden for miljø-, fødevarer- og energiområdet.

De frie fonde og de små uni'er

Den vigtigste pulje for de frie forskningspuljer – som der dem, der interesserer forskere mest – er de fire frie fondes, og signalet er her, at de får 160 millioner kr. ekstra - men det endelige positive/negative regnestykke for disse frie puljer kendes først, når finansloven foreligger.

Endelig ligger der et stort signal, men et lille beløb i 50 mio. kr. som regeringen vil afsættes til genopretning af ubalance i basisforskningsbevillinger til Aalborg Universitet, CBS og IT-U. Disse uni'er har i årtier klaget over underfinansiering i forhold til de gamle uni'er...

FL2018: Skal uddannelser finansiere skattelettelser?

Mens regeringen havde offentliggjort positive signaler på forskningen, var der dyb tavshed om uddannelsernes finanslov, før den blev offentliggjort d. 29. august – efter at FORSKERforum var gået i trykken.

"Oppositionen i Folketinget har ingen signaler fået, og tavsheden kunne varsle ild, for Regeringen skal jo have finansieret sine skattelettelser og lettelsen af bilafgifter m.m. og det skal jo finansieres et sted. Man kan altså frygte, at det vil ramme uddannelserne igen – og især står SU' i farezonen", siger **Socialdemokraternes uddannelsesordfører Mette Reissmann**.

Reissmanns kontakter til minister Søren Pind har i de seneste måneder været møder om en bevillingsreform til afløsning af den såkaldte taxametermodel. Her har der ikke været de store fremskridt. Men Venstre har i sensommeren lagt pres på ved at varsle, at den forhadte fremdriftsreform kan lukkes, når der kommer en ny bevillingsmodel. Men den slags spin hopper Reissmann ikke på.

Hun gør opmærksom på, at Fremdriftsreformen er forligsbelagt (med partierne S, Radikale, SF, Radikale, V og K), så regeringen og Søren Pind kan ikke solo lægge den i graven: "Det går trægt med forhandlingerne om ny bevillingsmodel. Jeg har foreløbig stillet ca. 50 spørgsmål til konsekvenserne af regeringens første udspil. Da det foreløbig er en lukket forhandling, vil jeg ikke udlevere dokumenterne, for vi forhandler ikke i pressen. Men som S-ordfører har jeg ikke travlt – det er Søren Pind, som snart skal fremlægge sit lovprogram..."

Men er der risiko for, at regeringen overhaler forhandlingerne om en ny bevillingsreform ved at den direkte eller er indbygget i finanslovsforslaget?

"Det vil da overraske mig, for vi er jo midt i et forhandlingsforløb. Så hvis der foregribes noget bevillingsmodel eller besparelser i finanslovsforslaget, så er forhandlings-deltagerne jo holdt for nar i månedsvis..."

Ombudsmand skal

– om rammerne for forskeres ytringsfrihed. Efter protester og et møde med

Ombudsmanden opsummerede i forsommeren, hvad forskere må (sige) offentligt, efter at Miljøministeriet har lavet nye koncepter for forskeres roller og rettigheder ifølge nye standardkontrakter for myndighedsbetjening uden tavsheds klausuler:

”Forskere må gerne udtale sig som privatpersoner i den offentlige debat. Også på områder, hvor de har leveret forskning til offentlige myndigheder”, sagde **ombudsmand Jørgen Steen Sørensen** i en pressemeddelelse ”Øget klarhed om forskeres ytringsfrihed”, som handlede om, at tavsheds klausuler er udgået i Miljøministeriets nye standardkontrakter om ”myndighedsbetjening”

Men Ombudsmandens udlægning mødte stærk kritik: ”Der er ikke tale om ’øget klarhed’, tværtimod forplumres forskerrollen og -rettigheder. En faglig rapportering må ikke reduceres til noget, der skal kommenteres som ’privatperson’, uden autoritet – med samme status som alle andre borgeres ’holdninger eller meninger”, påpegede **professor em. Heine Andersen**, som afslørede de kontroversielle tavsheds klausuler i de gamle standardkontrakter.

Og nu har professoren tilsyneladende opnået, at Ombudsmanden selv ser det som en ommer, for efter et møde har Ombudsmanden lovet at genoverveje og eventuelt præcisere sin første udmelding.

Møde med Ombudsmanden

Heine Andersen var blevet indbudt til møde med Ombudsmanden i midten af august og havde fået lov til at tage nogle andre interessenter med. Så derfor deltog også juraprofessor Morten Rosenmeier, formand for ophavsretsudvalget UBVA, lektor Rasmus Willig, som er ekspert i bl.a. fagprofessionelles rammebetingelser, samt en jurist fra AC.

Og ifølge Heine Andersen mødte man stor imødekommenhed og forståelse fra Ombudsmanden: ”Ombudsmanden er oprigtigt interesseret i en afklaring af forskeres ytringsfrihed. Han pointerede, at pressemeddelelsen kun berørte et meget

“

Der er ikke tale om ’øget klarhed’, tværtimod forplumres forskerrollen og -rettigheder. En faglig rapportering må ikke reduceres til noget, der skal kommenteres som ’privatperson’, uden autoritet – med samme status som alle andre borgeres ’holdninger eller meninger’,

Heine Andersen

lille hjørne af hele denne problematik, nemlig om de nye standardkontrakter løste det problem, der var i de gamle. Han var interesseret i at høre, om vi mente, der var behov for præcisering og afklaring, og var parat til at genoverveje sagen med henblik på eventuelt at præcisere rammerne for den tjenstlige ytringsfrihed”.

Ytringsrammer i tre led

Han undrede sig over, at Ombudsmanden i pressemeddelelsen ikke opererede med den tidligere ombudsmands (Gammeltoft Hansens) tre-leddede sondring i universitets forskeres ytringsfrihed:

1. Hvor forskere udtaler sig på uni's vegne (typisk ledere).

2. Hvor de udtaler sig som forskere om tjenstlige aktiviteter, herunder opfylder deres forskningsfrihed og deres forpligtelser til at deltage i den offentlige debat (jf. Uni-Loven).

3. Retten til at ytre sig som privat borger, også om eget forskningsfelt.

Heine Andersen mener, at denne tredeling er helt central:

”På mødet anerkendte Ombudsmanden klart tredelingen, nemlig at der gælder særlige forhold for forskeres faglige ytringsret, jf. pkt. 2. Det havde overhovedet ikke været hensigten at opgive den”, siger han.

”Så pressemeddelelsens udmelding var måske præget af en embedsmands-tankegang, hvor det er punkt 1 og punkt 3, som er i spil, nemlig at embedsmænd kan

udtale sig fagligt ’på ministeriets vegne’, eller de kan udtale sig som privatpersoner med grundlovssikret ytringsfrihed. Men forskere er ikke og må ikke gøres til en slags embedsmænd, som var den logik, der lå bag ’tavsheds klausulerne’ i de gamle kontrakter. Derfor er det så vigtigt at få præciseret forskeres faglige ytringsfrihed”.

Kan institutlederen instruere?

”Alle er jo enige om, at forskere ikke skal udtale sig som forskere uden for deres fagområde, så det er ikke det, som er på spil. De bør heller ikke udtale sig på institutionens vegne, medmindre det er aftalt med ledelsen. Men forskere udtaler sig stort set aldrig på institutionens vegne. Der kan også være helt særlige situationer, hvor noget med lovlige grunde er fortroligstempelt, og som forskere derfor ikke må udtale sig om”, forklarer Heine Andersen.

”Så spørgsmålet er, hvad forskere har ret til at sige som eksperter på deres fagfelt? Og hvornår kan de udtale sig? Ombudsmanden skrev i pressemeddelelsen, at universitetsledelserne har mulighed for ’i et vist omfang’ at regulere forskernes ytringsret i tjenesten. Det efterlader en usikkerhed med hensyn til, hvad det så er, ledelsen kan regulere. I konteksten måtte det forstås, som om det handlede om det faglige og – sat på spidsen – at en institutleder kan sige til sine forskere i kontroversielle sager, at hvis de udtaler sig fagligt om noget, så skal de gøre det som ’privatpersoner’. Det har lederen imidlertid ikke lov til, medmindre der er lovlige grunde, jf. forvaltningsloven, og det burde ekspliciteres.

Præcisering: Forskeres reelle frihedsgrader

Heine Andersen havde medbragt to bisiddere til mødet. De mener, at det er vigtigt, at Ombudsmanden præcisere den tjenstlige ytringsfrihed:

Morten Rosenmeier fra ophavsretsudvalget UBVA: ”Spørgsmålet om, hvad forskere må sige og ikke sige, bliver vigtigere og vigtigere. Universiteterne bliver mere og mere kommercialiserede. Vi skal

bte uklarhed

KUs kodeks'er med mundkurve?

eksperter gen-vurderer han nu sin udtalelse

Rasmus Willig, Morten Rosenmeier og Heine Andersen på visit hos Ombudsmanden.

så passe på, at de kommercielle hensyn ikke går ud over forskningens integritet og troværdighed. Forskere er ansat til at finde ud af sandheden, ikke til at lyve om den. Det sikrer man kun, hvis forskerne har en udpræget grad af ytringsfrihed. I UBVA er vi derfor meget glade for, at Ombudsmanden har fokus på spørgsmålet om, hvor grænserne går”, siger Morten Rosenmeier.

Rasmus Willig: ”Det er vigtigt at få en yderligere præcisering af forskningsfriheden. Dels fordi der er usikkerhed om, hvad der forstås ved den gældende forskningsfrihed. Dels fordi der – i takt med at forskningsressourcerne bliver mere konkurrenceudsatte – kan opstå tvivl om forskernes reelle frihed. Spørgsmålet om forskningsfrihed vil sikkert blive en mere udtalt kamplads, fordi der i disse år stilles spørgsmål ved forskernes uafhængighed, armslængdeprincipper, og hvad der tæller som real eller fake science. En yderligere præcisering tjener derfor både forskere og universiteterne, for jo højere grad af forskningsfrihed, desto højere grad af legitimitet”.

Ledelses-kulturen skal følge med

Sociologiprofessoren – som i oktober udgiver en hvidbog om forskeres ytringsrammer – er helt bevidst om, at alle problemer ikke er løst med en formel klargøring af ytringsrammerne. Han mener, at det er udtryk for en betændt kultur – uden respekt for forskernes ytringsrammer – når uni-ledere i årevis har underskrevet kontrakter, hvor der med småt indgik tavsheds klausuler:

”Det vil være meget positivt, hvis Ombudsmanden præciserer de brede, formelle rammer for forskeres faglige ytringsfrihed. Tilbage står så bare, at kulturen skal følge med. De øverste ledelser må aktivt melde forskeres brede ytringsramme ud og støtte den i praksis. Der må ikke være et uklart spillerum, så institutledere bag lukkede døre udøver pres på forskere om at være tilbageholdende med at udtale sig, skal godkende udtalelser eller henstiller til at udskyde en offentliggørelse eller en faglig udtalelse med henvisning til, at ’det ikke er i instituttets interesse’ el. lignende.”

1. *Må en uni-ledelse acceptere, at en myndighed – som uni'et laver 'myndighedsbetjening' for – kan kræve tre ugers udskydelse af offentliggørelse af resultater – og at forskere derfor har mundkurv på i denne periode?*

2. *Og kan en uni-ledelse acceptere en aftale / kontrakt, hvor den eksterne part kan kræve udsættelse af offentliggørelse i op til tre måneder, hvis resultaterne kan 'påvirke den eksterne parts interesser' – og at forskere derfor har mundkurv på i denne periode?*

Sociologi-professor Heine Andersen har fundet disse to konkrete eksempler på begrænsninger i nogle af KU's kodekser. Han mener, at de er i strid med forskeres ytringsrammer i henhold til gældende lovgivning og i strid med de frihedsgrader, der nu er slået fast i de nye standardkontrakter for myndighedsbetjening på uni'.

Og nu vil Ombudsmanden realitetsbehandle de to konkrete kodeks'er som en klagesag.

KU-ledelsen henholdende

”Nu har vi haft en stor debat om ytringsrammerne i forbindelse med standardkontrakterne, som afslører, at uni-ledelserne i årevis har set gennem fingre med kontrakter med tavsheds pålæg og ytringsbegrænsninger. Samtidig kan man så konstatere, at KU's ledelse har indført meget tvivlsomme begrænsninger, fordi ledelsen indfører reguleringer af forskeres tjenstlige ytringsfrihed, som er i strid med bl.a. forvaltningsloven”, forklarer Heine Andersen.

”KU-ledelsen har bare givet ham henholdende og vanskeligt forståelige svar, hvis essens er, at man mener, at bestemmelserne er lovlige.” Efter min opfattelse må der være tale om, at ledelsen udstikker retningslinjer, der går ud over, hvad der er juridisk dækning for. Jeg mener, de ikke blot krænker regler om offentligt ansattes ytringsfrihed, men også krænker universitetslovens bestemmelser (§ 2, stk. 2-3 om forskningsfrihed og forskernes pligt til at formidle og deltage i offentlig debat)”, forklarer Heine Andersen.

”Ledelsen svigter sin pligt til at værne om forskningsfriheden og er ikke i stand til at løfte opgaven”.

JØ

Professionshøjskoler skal fo

RIVALISERING? Den nye formand for professionshøjskole-rektorer medgiver, at der er grundlæggende forskel på universiteter og professionshøjskoler. Men professionshøjskoler skal have mulighed for at 'forske' som understøttelse af praksis.

Flere forskningsuddannede medarbejdere, flere videnskabelige publiceringer, flere eksterne forskningsbevillinger. Professionshøjskolerne fortsætter støt ud ad den akademiske vej, de har været på i flere år, og som i slutningen af 2012 blev fastslået i loven om professionshøjskoler.

Og professionshøjskolerne forskningsmæssige vokseværk stopper ikke her, siger **Stefan Hermann, rektor på Metropol og ny formand for professionshøjskolerne rektorkollegium**. De voksende krav, som arbejdsmarkedet stiller til professionsbachelorerne, kræver nemlig endnu mere vidensunderstøttelse af uddannelserne, mener han.

”Ude på arbejdspladserne bliver der effektiviseret og stillet større krav til medarbejderne. Og den variabel, vi har med at gøre, er vores mulighed for at gøre dem dygtigere. De skal kunne agere på et stærkt vidensgrundlag, de skal kunne efterspørge den rigtige ledelse, de skal være gode, kritiske kolleger med et godt fagsprog, de skal kunne give sparring og feedback,” fortæller Stefan Hermann og peger på en fortsat øget forsknings- og vidensbaseret af professionsuddannelserne som nøglen.

Rygmærket i velfærdssamfundet

Til gengæld savner Stefan Hermann politisk fokus og opbakning til at kunne udvikle institutionerne og uddannelserne. For ganske vist blev det i 2012 skrevet ind i loven, at forskning og udvikling er en af professionshøjskolerne opgaver, og at de fastansatte undervisere skal deltage aktivt i FoU-aktiviteter. Men hvor universiteterne bliver set – eller i det mindste *blev* set – som et satsningsområde for viden og velstand, bliver professionsuddannelserne ikke tilsvarende betragtet som en udviklingsressource i samfundet. Og det mener Hermann, de bør blive.

”For at lave en sammenligning: Da man for nogle år siden diskuterede globalisering, blev man enige om, at universiteterne var en helt afgørende faktor i forhold til at styrke Danmarks konkurrenceevne. Interessant nok så man

Jeg vil faktisk hævde, at forskningsgrundlaget i professionsuddannelserne er værn mod unødigt akademisering

Stefan Hermann

universiteterne som vejen til at modernisere erhvervene. Og nu siger vi så: Kære venner, vores professionsuddannelser er med til at skabe en rygmærket i velfærdssamfundet. Der er brug for at give dem opmærksomhed, hvis I gerne vil have et stærkt velfærdssamfund. Jeg savner, at politikerne kigger på professionsuddannelserne som en løsning i samfundet.”

Så i stedet for globaliseringsmidler til universitetsforskningen så professionshøjskolerne gerne en pose med 'velfærdsmidler', de kunne bruge til forskning og udvikling?

”Det handler om strategisk tænkning og et strategisk partnerskab – en strategisk tænkning, som man måske også kan finde finansiering til. Ikke en åndløs instrumentel alliance, men politikerne skal gøre sig klart, hvilken vej vi skal, og overveje, om pengene kan bruges bedre, eventuelt hvis man også investerer lidt mere.”

Rivalisering om forskning med uni'erne

Mere forskning og forskningsbaseret på professionshøjskolerne, mens universiteterne samtidig oplever et øget pres for erhvervsretning af uddannelserne, samt et politiske ønske – senest udtrykt i kommissoriet for udvalget til bedre universitetsuddannelser – om flere afsluttede bacheloruddannelser. Spørgsmålet er, om man snart kan skelne mellem de to institutionstyper.

Det mener Hermann dog bestemt, man kan. Professionshøjskoler er ikke universiteter og skal heller ikke skal være det, erklærer han.

”På universiteterne er forskningen et selvstændigt mål, og det, der i sig selv

udgør grundlaget for selve selvforståelsen og for næsten al meritering. På professionshøjskolen er forskningen et middel, ikke et mål. Men for at kunne bruge universiteternes forskning skal vi have en kapacitet til at oversætte den. Derfor er det vigtigt, at vi har nogle forskningsuddannede, og at vi har et vist mål af forskningsaktiviteter, der supplerer universiteterne.”

Der er ansat flere ph.d'ere med forskningskompetencer på professionshøjskolerne. Mellem 2014-16 var der en tilvækst på hele 120 personer (se tabel næste side).

Men i og med at professionshøjskolerne søger at øge antallet af forskere, søger at få mere 'forskning' og flere forskningsmidler, kommer de vel til at ligne universiteter mere og mere?

”På den ene side kan jeg godt følge det synspunkt, på den anden side kan jeg ikke. Der er nogle konvergenser mellem de to institutionstyper. Du ser blandt andet en øget erhvervsorientering på universitetsuddannelserne, der kommer flere universitetspraktikker, der kommer aftagerpaneler på uddannelserne. Stod det til Jørgen Søndergaard, blev universiteterne nærmest lavet om til professionshøjskoler,” siger Hermann med henvisning til Udvalget for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser, der virkede i 2013-14, som Søndergaard var formand for.

Forskning som understøttelse af praksis

Omvendt mener Hermann ikke, at forskningselementet på professionshøjskolerne er en unaturlig ”universitetsgørelse”.

”Kig på Norge og Sverige. Hele sektoren af professionshøjskoler rummer forskning og udvikling. Det er bare for os i Danmark, at det er nyt. I Norge har det været sådan i snart 25 år, det samme gælder i Østrig, Tyskland og Holland. Ser du på den danske universitetssektor, baserer den sig jo også på en række tidligere professionshøjskoler. Senest er Bibliotekshøjskolen blevet en del af KU, før det flere ingeniørhøjskoler. Så der er ikke noget mærkeligt i den sammenhæng.”

Den øgede forskningsindsats er også

fortsat blive klogere

Flere ph.d.'er på professionshøjskolerne

Tabel 1 Forskningsaktivitet

Institution	Antal FoU aktive medarbejdere med Ph.d.-grad				Antal FoU aktive medarbejdere ialt				Antal FoU årsværk i alt			
	2014	2015	2016	/Ændring	2014	2015	2016	/Ændring	2014	2015	2016	/Ændring
UC Syd	11	13	18	▲	81	130	139	▲	31	36	49	▲
UCN	15	17	30	▲	268	276	282	▲	81	77	73	▼
UCL	30	39	38	▼	250	225	198	▼	62	59	57	▼
Metropol	68	86	100	▲	249	268	288	▲	65	79	70	▼
UC Sj	27	29	52	▲	184	156	164	▲	58	54	51	▼
UCC	28	31	37	▲	130	144	138	▼	46	54	64	▲
DMJX	10	10	10	▶	39	38	41	▲	13	15	11	▼
VIA UC	90	97	113	▲	631	754	758	▲	155	192	174	▼
MSK			1									
Ialt	279	322	399	▲	1832	1991	2011	▲	511	566	549	▼

Note: Der er tale om den forståelse af forskning og udvikling, som ligger inden for Frascati-manualens definition, dvs. den officielle, internationale definition, som også følges af Danmarks Statistik ved opgørelser af forskning og udvikling til såvel nationale formål som leverancer til både OECD og EU. Med til medarbejdere med en ph.d. er talt både undervisere, ledere og ansatte i administrationen. Danmarks Statistik regner medarbejdere for FoU aktive, hvis de bruger mere end 5 % af arbejdstiden på FoU aktiviteter.

Kilde: Danmarks Statistik.

en gevinst for universiteterne, mener Stefan Hermann. Siden 2013, hvor professionshøjskolerne første gang fik midler fra finansloven til at bedrive forskning, har han oplevet et øget og bedre forsknings-samarbejde med universiteterne.

”Vi forsker for at støtte praksis, og vi gør det i samarbejde med universiteterne for at højden skal være i orden. Og så følger vi op for at sikre, at det bliver en del af undervisningsgrundlaget,” siger han og tilføjer, at det er lidt af en læreproces for skolerne at knytte deres forskning op til undervisningen, men at det går fremad.

Ifølge Hermann er det naturligt især på det pædagogiske område, at der er forskningssamarbejde med universiteterne, men også eksempelvis på det sundhedsvidenskabelige og samfundsvidenskabelige område foregår der fælles projekter.

Værn mod unødigt akademisering

Selv om universiteter og professionshøjskoler et langt stykke hen ad vejen er konkurrenter i forhold til studerende, bevillinger og politisk prioritering, er de i samme båd hvad angår det omprioriteringsbidrag, der løbende gnaver i uddannelseskvaliteten.

Og så frygter Stefan Hermann også, at professionsuddannelserne kan komme til at lide under den generelle anti-akademiske bølge, der i øjeblikket præger synet på uddannelsernes samfundsværdi.

Alligevel ser han ikke den fortsatte akademiske satsning som en deroute, der kan bringe professionsuddannelserne i miskredit. Tværtimod – jo mere, man ved, jo mere er man i stand til at skelne og fravælge unødvendig viden.

”Jeg vil faktisk hævde, at forskningsgrundlaget i professionsuddannelserne er værn mod unødigt akademisering. Efter 2001, hvor vores uddannelser kom ind under Bologna-konventionen, har der været tendenser til en unødigt akademisering. Hvor man kom for langt væk fra fagets gerninger og håndværk,” siger han og nævner som eksempel, hvordan filosofen Heideggers teorier på et tidspunkt blev inddraget i sygeplejerskeuddannelsen.

”Men laver du forskning og udvikling rettet mod faget, er vi langt bedre til at finde ud af, hvornår vi er hoppet på nogle akademiske griller.”

Metropols justerer forskningsambition

Med en lovændring i slutningen af 2012 blev det slået fast, at professionshøjskoler har til opgave at bedrive forskning. I professionshøjskoleloven hed det før, at skolerne skulle fungere som ”udviklings- og videncentre”, men med den nye lovtæst kom det til at hedde, at de skal ”varetage praksisnære og anvendelsesorienterede forsknings- og udviklingsaktiviteter.”

I lovforslagets bemærkninger uddybes det således: ”Med forslaget præciseres det, at underviserne på professionshøjskolerne som en naturlig del af deres virke på kvalificeret vis indgår i praksisrettede og anvendelsesorienterede forsknings- og udviklingsaktiviteter, dvs. indsamling, bearbejdning og formidling samt produktion af relevant faglig viden, i samspil og konkrete samarbejder med virksomheder, andre uddannelses- og videninstitutioner mv.”

På Metropol reagerede man på lovændringen ved at opstille en målsætning om, at alle faste lærere inden 2020 skal have deltaget i FoU-aktiviteter.

Stefan Hermann oplyser imidlertid, at den målsætning nu er ændret til 75 procent af Metropols lærere.

”Dels var målet – trods god fremgang i ekstern finansiering – ikke realistisk. Dels vil en så markant målsætning kunne forpligte til en spredning, der ikke er hensigtsmæssig,” forklarer Hermann.

I dag har omkring halvdelen af Metropols lærere haft del i FoU-aktiviteter.

lah

At kunne et sprog på det instrumentelle plan, er ikke nok. Hvis man skal kunne kommunikere på højt niveau, kræver det også kulturelt indblik, mener forfatteren til debatbog om sproguddannelser.

Sprogstrategi syltet af regeringen

SPROGSTRATEGI. I december afleverede udvalg anbefalinger, som ikke er offentliggjort, og som nu samler støv i Uddannelsesministeriet

”Arbejdet med sprogstrategien er fortsat i gang. Strategien udarbejdes i et fællesskab mellem UFM og UVM og forventes klar i løbet af efteråret 2017.”

Sådan lød det lakoniske svar, da FORSKERforum spurgte Uddannelsesministeriet, hvad der bliver af den sprogstrategi, som blev sat i gang for et lille år siden, og som siden har været længe ventet af sprogmiljøer på både folkeskole-, gymnasie- og ikke mindste universitetsniveau.

Utålmodig er også RUC's rektor **Hanne Leth Andersen**, der blev gjort til formand for en ekspert-arbejdsgruppe, som skulle komme med anbefalinger til sprogstrategien. Det blev ifølge Hanne Leth afleveret allerede i december 2016. Siden har de to ministerier arbejdet – eller ikke arbejdet – på den officielle strategi.

”Jeg ved simpelthen ikke, hvorfor det har taget så lang tid. Men man må jo konstatere, at det ikke er et prioriteret område, siden det ikke kommer før,” siger Hanne Leth. ”Det er super ærgerligt. Det er jo ikke for sjov, når vi siger, at måneder og uger tæller. For den sprogkompetence, der er i virksomhederne, svinder langsomt

ind, og virksomhederne siger selv, at de har brug for ansatte, der kan sprog.”

Ingen quick-fix

Udvalgets anbefalinger handler først og fremmest om at se og planlægge sprogundervisningen i den store sammenhæng både i folkeskolen, i gymnasiet og senere. Som eksempel nævner hun, hvordan der på læreruddannelsen blot afsættes 30 ects-point – et semester – til en tysklæreruddannelse. Det har betydning for kvaliteten af den tyskundervisning, de lærere skal stå for. Et andet eksempel er vægtningen af andet fremmedsprog i gymnasiet – også en variabel, der kan skrues på.

Men sprogfagene på universiteterne er jo desperate. Har udvalget et quick-fix til dem?

”Nej. Men jeg tror, unge mennesker lytter utrolig meget til, hvad politikerne prioriterer i samfundet. Vi skal tale sprogene op og integrere dem i andre fag.”

Skal fagene have kunstigt åndedræt, til studentertilgangen retter sig?

”Alle HUM-fag får generelt for lav takst. Men kan man få lidt større optag og lidt lavere frafald, kan man også nå langt.”

Dødsspiralen kværner fortsat for de akademiske sproguddannelser. Igen i år kan sprogfag som tysk og fransk melde om rekordlav søgning og faldende optag. Færre studerende, hvilket som bekendt betyder færre taxameter-kroner og mindre grundlag for et forskningsmiljø.

Udviklingen sætter streg under det spørgsmål, der i nogen tid har rumlet: Kan vi som samfund acceptere, at så fundamentale vidensområder som et forskningsbaseret kendskab til de store europæiske sprog og kulturer smuldrer og måske forsvinder, fordi de er underlagt de uddannelsesmæssige og økonomiske konjunkturer?

Denne sommer kom et klart NEJ-svar på spørgsmålet i form af debatbogen *'Sprogløse verdensborgere'*, skrevet af **Lisbeth Verstraete-Hansen**, lektor i fransk ved KU, og **Per Øhrgaard**, professor emeritus i tysk ved CBS.

Vil regeringen have sproguddannelser?

”Tiden er kommet til at spørge, om Danmark vil have de fremmedsprogsuddannelser. Og vil vi have dem, må vi finde på et andet grundlag end markedsvilkår. Hvis Danmark vil kaldes videnssamfund, må vi stoppe med at føre uddannelsespolitik på rene markedsbetingelser. Det bliver ansvarsfralæggende,” siger Lisbeth Verstraete-Hansen til FORSKERforum.

Som lektor i fransk ved KU har hun selv kunnet konstatere, hvordan antallet af studerende svinder år for år, hvilket står i et næsten paradoksalt modsætningsforhold til, at gymnasieskolerne har udsigt til mangel på kandidater til at varetage franskundervisningen.

At de studerende fravælger sprogfagene, har flere forklaringer, og nogle af dem skal selvfølgelig findes internt i fagmiljøerne og på uddannelserne.

”Vi er da nødt til at spørge os selv: Er vi tidssvarende? Har vi udviklet os på en måde, hvor vi bliver marginaliseret i forhold til samfundets behov? Det er noget, vi sagtens kan diskutere,” foreslår Lisbeth Verstraete-Hansen.

Sprogfag kan ikke leve på markedsvilkår

Det handler om penge, men også om et samfund, der ikke anerkender værdien af sproguddannelse, siger forfatter til debatbog

Ingen bekymrer sig

Men hun tror ikke, den afgørende problemstilling ligger i uddannelsernes indhold. Skal man pege på en hovedskurk, er det synet på fremmedsprog – ud over engelsk – der gør sig gældende. Erkendelsen af vigtigheden af andre sprog end engelsk er simpelthen for nedadgående, både i den almindelige danskers øjne, men også – trods ministres fine ord om behovet for dannelse – blandt politikere.

Det blev for Lisbeth Verstraete-Hansen understreget, da sommerens ansøgningstal blev offentliggjort, og reaktionerne kom ud på sociale medier.

”De lød alle sammen: Hvor er det godt, at der er så mange, der har søgt tekniske og naturvidenskabelige fag. Ingen har kommenteret, at sprogsøgningen går ned. Når det er sådan, tror jeg vi kan udtænke redningsplaner og udvikle uddannelserne herfra og til verdens ende, uden det ændrer en tøddel. Reaktionerne får mig virkelig til at tvivle på, at politikere mener det alvorligt med den sprogstrategi,” mener hun med reference til den længe ventede politiske plan for sprogfag og -uddannelser.

De unge fravælger sprogfag

De unge, der skal vælge uddannelse, er en sensitiv størrelse, der lynhurtigt opfanger signaler i samfundet og på arbejdsmarkedet om, hvilke studieretninger der giver mening. Og signalerne er i øjeblikket, at dybe sprog- og kulturkundskaber ikke er vejen frem.

”Interessen for fremmedsprog er dybt afhængig af den politik, der føres på andre områder: kulturpolitik, erhvervs politik, udenrigspolitik – alle de steder, der har med sprog at gøre. Man overser det eller taler det ned. For eksempel ved at mene, at man godt kan klare sig med engelsk alene,” siger hun.

Men kan man ændre en offentlig diskurs gennem en sprogstrategi?

”Vil man lave en sprogstrategi, burde den ideelt set gælde alle sektorer og tænke sprogenes rolle på mange områder. På det

Hvis Danmark vil kaldes videnssamfund, må vi stoppe med at føre uddannelsespolitik på rene markedsbetingelser. Det bliver ansvarsfralæggende.

Lisbeth Verstraete-Hansen

kulturpolitiske område kunne man for eksempel beslutte, at der skal vises film på andre sprog end engelsk i den bedste sendetid.”

Sprog som del af 'dannelse'

I diskussionerne om sprogfagernes fremtid, har der ellers været en smuk alliance mellem erhvervslivet og sprogmiljøerne i forhold til at kræve en politisk indsats for at sikre gode sprogkompetencer. Ved en stor konference sidste år kunne DI således præsentere en rapport, der viste, at danske virksomheder går glip af ordrer og omsætning på grund af manglende sprogkompetencer.

Men skraber man i overfladen, er der sprækker i enigheden om, hvilken form for sproguddannelse, der er brug for. For hvor DI taler om behov for dobbeltkompetencer – ingeniøren, der kan tale tysk – taler sprogfolket om behovet for at bygge på den filologiske arv, så uddannelserne ikke kun fokuserer på, at man mestrer sproget, men også insisterer på viden om kultur, litteratur og historie.

Eller sagt med et efterhånden lidt fortærsket udtryk: **dannelse**.

”Det handler også om, at den enkelte kan orientere sig i verden og tilpasse sig. Når vi forhandler eller samarbejder med folk i andre lande, skal vi vide ikke bare, hvordan de tænker, men også hvorfor de måske tænker anderledes, end vi selv gør.

Vil sprogfolk og arbejdsgiverne i DI overhovedet det samme?

”Vi er enige med DI langt hen ad vejen. Men når de for eksempel mener, at sprogfag i gymnasierne skal være mere anvendelsesorienterede og ikke arbejde

så meget med litteratur og den slags, er vi uenige. Litteraturen er en væsentlig kilde til viden både om sprog og om verden.”

Universitets-teknokratiet overtager tankegang

I de senere år, hvor diskussionen om sprogfagene og småfag generelt har stået på, er pilen altid afslutningsvis drejet hen mod politikerne i forhold til at finde langtidsholdbare løsninger. I øjeblikket går alle og venter på regeringens sprogstrategi som den ark, der skal redde sprogene. Men spørgsmålet er, om institutionernes ledelser og ansatte også selv kan påtage sig et ansvar for at sikre samfundets dannelsesniveau og sprogfagernes skæbne.

”Jeg tænker nogle gange, om universitetet virkelig behøver at overtage en logik, der siger, at ethvert fag, enhver uddannelse, ethvert institut, skal være økonomisk bæredygtigt ud i yderste led, som jeg oplever det på KU. Jeg mener ikke, at vi skal underlægge os den logik. De objektive betingelser er jo forskellige og politisk variable. Sproguddannelser er på laveste taxameter, så man kan jo diskutere, om det på de betingelser er rimeligt at forlange økonomisk bæredygtighed.”

Kunne det være de lokale uni-ledelser, der i dannelsens navn vælger at opretholde sprogmiljøerne og kompensere de få studerende og for lave tilskud?

”Det kunne jo være et drømmescenario for nogle sprogfag. Ser man universitetet som en dannelsesinstitution, så ville det være rigtigt at tænke på andre måder end den rent økonomiske. Men der er ingen helhedstankegang, og det er ødelæggende for mange af de mindre fag. Jeg omgås jo også kolleger fra større fag og ved, at de spørger: Hvorfor skal vi betale for de der taberfag?”

lah

Verstraete & Øhrgaard: Sprogløse verdensborgere (Djøfs forlag juni 2017)

Udvalg genopliver ba' som afstigningstrin

Studerende og lærere frygter, at udvalgsarbejdet bag lukkede døre, er et angreb på studienævnene og forsøg på at forkorte uddannelserne. Det er et forsøg på at genoplive Kvalitetsudvalgets forslag.

I disse uger sidder en række universitetsrepræsentanter og embedsmænd og diskuterer, hvordan danske universitetsuddannelser kan blive endnu bedre. Eller gør de? Både studerende og universitetslærere frygter, at diskussionerne i virkeligheden peger i retning af forringelser for uddannelserne.

”Vi håber meget, at der kommer noget godt ud af det her. Men vi har fra starten fået at vide, at alt skal holden inden for den økonomiske ramme. Vil man skabe forbedringer for fremtiden, så må man også have det lange lys på og lave nogle langsigtede investeringer. Og hvis der fra starten er lukket ned for det ... ja, så lugter det mere af en spareøvelse,” siger **Sana Mahin Doost**, formand for Danske Studerendes Fællesråd (DSF)

Udvalg om bedre universitetsuddannelser blev nedsat af **uni-minister Søren Pind** i foråret. ”Jeg vil have undervisning i verdensklasse på de danske universiteter, og en bedre kobling mellem uddannelserne og arbejdsmarkedet. Er niveauet højt nok, bruger vi de teknologiske muligheder i undervisningen og er der for mange forskellige uddannelsesstilbud? Det er nogle af de vigtige emner udvalget skal se på”.

Ingen retskrav på kandidat-uddannelse

Andre havde en mere kynisk udlægning af udvalgets formål: Det var dept.chef Agnete Gersings forsøg på at genoplive nogle af det såkaldte Kvalitetsudvalgets forliste dagsordener og forslag: Det er ”Uddannelsestjek-udvalg.2”

Det fremgik nemlig konkret af kommissoriet, at udvalget skulle forholde sig til helt specifikke tiltag, blandt andet muligheden for reelt afsluttede bacheloruddannelser, dimensionering af adgangen til kandidatuddannelser og ”tilpasning” af de studerendes retskrav til en kandidato-verbygning.

”Det, som jeg tror, man rigtigt gerne vil med udvalget, er at skabe et bachelor-arbejdsmarked. Og det er noget, vi ser meget kritisk på,” mener Sana Doost.

De studerende har ikke fået plads i udvalget, men som medlemmer af

Der findes ikke et bachelor-arbejdsmarked. Så det dumme man kan gøre er at kaste en masse unge mennesker ud i et arbejdsmarked, der ikke findes ...

Sana Mahin Doost, DSF

følgegruppen forsøger de at påvirke diskussionerne. Og særligt i forhold til retskravet håber de, at de måske kan vende tingene på hovedet:

”Der findes ikke et bachelor-arbejdsmarked. Så det dumme man kan gøre er at kaste en masse unge mennesker ud i et arbejdsmarked, der ikke findes, uden mulighed for at komme tilbage. Derfor foreslår vi: udvid retskravet, for eksempel til 5 år, hvor bachelorer kan vende tilbage og tage kandidaten. Det vil skabe større fleksibilitet og skabe mod til, at man tør prøve at finde et arbejde som bachelor,” siger Doost.

Studienævn kan miste ansvar

Også vipernes fællestillidsmand på KU Thomas Vils Pedersen undrer sig over, at man igen – sidste gang var i forbindelse med Kvalitetsudvalget - skal tale bachelor-arbejdsmarked.

”Det er da interessant, at man bringer det op igen, selvom der var ret bred modstand mod det. Men vi må bare gentage, at der ikke er et relevant arbejdsmarked for den gruppe. Så der tror jeg, man går fejl i byen. Samtidig er der jo sket en kraftig forbedring at studietiderne, siden Kvalitetsudvalget lavede deres rapporter, så problemet med lange studietider er væsentligt mindre i dag,” siger han.

Et andet punkt i kommissoriet, han hæfter sig ved, handler om ”muligheder for at styrke ledelsesansvaret for uddannelseskvalitet og god tilrettelæggelse af uddannelserne”. Den formulering huer ham ikke.

”Vi er meget bange for, at det her handler om at svække studienævnet ansvar for planlægning af uddannelser,” siger han.

Kommissoriet siger ikke noget om, at der er problemer med den nuværende ansvarsfordeling, ud over at den påpeger modsætningen i, at det formelle kvalitetsansvar ligger hos rektor, mens det er studienævnet der planlægger. Sådan bør det dog også være, mener Thomas Vils.

”Det er meget vigtigt, at det er de VIP'er og studerende, der har detailkendskabet til uddannelsen, der står med ansvaret for uddannelsesplanlægningen og sikrer progression og sammenhæng mellem kurserne.”

Hemmeligt udvalgsarbejde

Vils' frygt deles af Sana Doost.

”Det synes vi er rigtig skadeligt for demokratiet på uddannelserne, men også for kvalitetssikringen. Vi tror grundlæggende, det er de lokale eksperter, der sidder med det hver eneste dag, der skal sikre, at uddannelser bliver bedre,” siger hun.

Heller ikke hun kender de bagvedliggende motiver for, at studienævnene skal diskuteres.

”Jeg har i hvert ikke fået forelagt en problemanalyse, men jeg tror måske, det er et mere principielt spørgsmål om det syn på styring, der findes hos regeringen og til dels i embedsværket.”

FORSKERforum har forsøgt at få flere udvalgets medlemmer til at stille op til interview, men de har takket nej og henvist til fortroligheden i udvalgsarbejdet. Også andre kilder – herunder deltagere i følgegruppen – fortæller om et meget til-lukket udvalgsarbejde, som det er svært at få informationer fra. Angiveligt skulle der være relativ stor aktivitet med møder hver 3. uge med henblik på at blive færdige inden årsskiftet.

lah

'Sig nej' - et råd til udkørte eksterne lektorer

FAGLIG KOMMENTAR

Af lektor KARSTEN BOYE RASMUSSEN, fmd. for Djøfs ULA

Sommer-nummeret af FORSKERforum indeholdt en smertelig historie. 'Eliten på nederste etage' var et indlæg fra en ekstern lektor med en stor arbejdsbyrde ved undervisning, vejledning, eksamen m.m. i fire fag på et semester. Denne store undervisningsbyrde var så kombineret med en lav løn for et arbejde, der skulle være et deltidsjob, men i praksis var et fuldtidsjob. Som ekstra krydderi havde stillingen yderligere høj usikkerhed, fordi der med kort varsel skete ansættelse i korte perioder, nærmest med ansættelse kort forud for hvert semester.

Eksterne lektorer er tænkt som en undervisningsressource på højt fagligt niveau, hvor niveaue i højere grad bestemmes af erfaringer fra livet udenfor universitetet fremfor af forsknings erfaring. Den eksterne lektor er netop tænkt som 'ekstern' ved at have større tilknytning til andre arbejdssteder end til det universitet, hvor vedkommende har ansættelsen som ekstern lektor.

Gennem aftalen om eksterne lektorer fra 2012 blev nogle af forholdene for de eksterne lektorer fastlagt og forbedret. Det blev bl.a. muligt at fastansætte eksterne lektorer (og ellers normalt ansætte den eksterne lektor tidbegrænset for tre år). Eksterne lektorer kan også efter aftalen tildeles engangsvederlag og såvel varige som midlertidige tillæg. Både jobusikkerheden og den lave løn er temaer i historien nævnt ovenfor, og det ansættende universitet har altså værktøjerne til at løse problemerne med lav løn og manglende sikkerhed.

Eksterne lektorer findes i mange variationer, og motivationen for at være ekstern lektor kan ligeledes være meget forskellig. Den kan omfatte alt fra 'æren er det fagreste træ i skoven' (hvis personen fx er en vellønnet kontorchef i et ministerium og tager stillingen af andre grunde end pengene) over 'alt kommer til den, der venter' (hvis den eksterne lektor venter på opslag af en intern universitetsstilling) til 'brød på bordet' (historien ovenfor indeholdt også en sektion om, hvordan den eksterne lektor var en trænet

'skralder' for at få sin utilstrækkelige økonomi til at hænge sammen). 'Æren' ved at være ekstern lektor kan også høres i radioen. Programmet 'P1 Morgen' har ofte indslag, hvor gode udlægninger og forklaringer gives af personer som tituleres som 'ekstern lektor ved X universitet'.

Som nævnt har universiteterne gode muligheder for at fastansætte og for at hæve lønnen for den eksterne lektor. Som tillidsrepræsentant på et universitet skal jeg medgive, at det er sjældent, jeg har opnået tillæg til eksterne lektorer. Men det skyldes sandelig ikke manglende vilje fra fagforeningsside.

Nej, det er universitetsledelserne, der ikke ser nogen grund til at forbedre lønnen. I stedet sparer universiteterne overalt. Undervisning leveret af eksterne lektorer er langt billigere for arbejdsgiveren end undervisning leveret af de interne (som også skal betales for forskning, formidling og administration). Derfor har universitetet incitament til fx at hyre eksterne lektorer fremfor interne lektorer. Ulempen er, at universitetet mister forskningsbaseret undervisning, hvilket kan udløse reprimander fra bevillingsgivere og klager fra de studerende og oftest er i modstrid med institutionens erklærede politik.

Anvendelsen af eksterne tager visse steder helt overhånd ved, at fyrede medarbejdere efterfølgende hyres som eksterne lektorer. Fyringen sker typisk med

beklagelser om stram økonomi og 'du er den, vi bedst kan undvære'. Hyringen sker så efter devisen 'Vi kan ikke undvære dig' (underforstået 'til din nye billige pris'). Desuden udnyttes den tidligere internt ansatte til den tvivlsomme ansættelse gennem personens loyalitet overfor kolleger og studerende, som alle vil lide under en hurtig afgang.

Sådanne eksempler bør undgås ved, at universiteterne sætter lønnen op til rimeligt niveau og generelt forbedrer arbejdsforholdene.

Når det ikke sker, er løsningen at sige 'Tak for tilbuddet, men nej tak!'. I historien om 'Eliten fra nederste etage' betragtes det ikke som en mulighed, fordi vedkommende ikke kan få andre ansættelser. Det lyder, som om vedkommende har en uddannelse med særdeles ringe afsætningskraft. Men måske har vedkommende udelukkende søgt universitetsstillinger og ikke set, at der findes andre ansættelsessteder.

Som andre synes jeg også, at 'det er synd for vedkommende'. Imidlertid er løsningen er ikke at give vedkommende et fuld-lønnet undervisningsjob. Universiteternes uddannelser skal være forskningsbaserede. Det er operationaliseret som undervisning af de internt ansatte. De eksterne lektorer er et meget velkommet bidrag, men uanset den konkrete eksterne lektors uddannelse, publiceringskraft og gode opfølgning på fagets udvikling tæller den eksterne lektors indsats ikke som forskningsbaseret undervisning.

Vi må den grove udnyttelse til livs. Fejlen ligger primært hos den arbejdsgiver, som udnytter den billigere arbejdskraft, og sekundært hos den arbejdskraft, som ikke siger 'Nej!' til udnyttelse. Når rådet kommer fra en, der er lidt højere oppe end den nederste etage, kan det lyde som: "Hvorfor står du dog der i regnen svigermor? Gå dog hjem!".

Den enkelte eksterne lektor må selv gøre op, om fordelene ved det eksterne lektorat opvejer ulemperne. Hvis det er tippet over til ulemperne så sig 'Nej, tak!'.

FORSKERforums bragte i sidste nummer et essay "Eliten på nederste etage" fra en anonym ekstern lektor.

Forskeres fakta-verden udfordres

I den postfaktuelle verden er grænserne mellem fakta og holdninger opløst. Forskerverdenens autoritet er udfordret – og forskere stilles overfor nogle etiske valg

”Jo, forskerverdenen har måske været lidt naiv og er blevet overhalet af den voldsomme vækst i alternative informationskilder i de sociale medier, så der ikke længere er relativt få kanaler til formidling af fakta og kendsgerninger. Der er ikke længere en konsensus om, at information skal være fakta-tjekket, før den udsendes, og det udfordrer den videnskabelige verden og journalistikken, som ideelt set har samme professionsetikker. Nu kan alle melde sig, så det nu kan være svært at sondre mellem fakta og konstruktioner, sande og falske udsagn, kendsgerninger og holdninger”, siger professor Vincent F. Hendricks, som netop har udgivet bogen ”Fake news”, som også handler om andre fænomener ”post-faktuel viden” og ”alternative fakta”.

”Men det er helt forståeligt, at forskere har svært ved at håndtere problemet med fake news eller alternative kendsgerninger, for forskere har en professionsetik, hvor man opnår respekt ved at dokumentere, falsificere og verificere på basis af data. Sådan er forskerverdenens logik, og man går ud fra den slags rationalitet og etik også gælder for andre sektorer, men sådan er det altså ikke”.

Fag-etiske valg

Manipulationer, fordrejninger og ”folkelig viden” sker på mange måder, og det er vigtigt at forskerne har beredskab til at spotte de falske udsagn og aktørers metoder til at sprede disse, inden de fæstner sig i offentligheden som ”sandheder”.

Hendricks mener, at disse alternative – mere eller mindre lødige – informationskilder stiller forskere over for nogle fagetiske valg, der handler om, hvornår og hvordan man skal intervenere, hvis der begynder at florere usandheder i offentligheden på ens fagområde. Og journalister har i øvrigt de samme etiske dilemmaer.

Faktabenægtelsen

Amerikanske medier taget præsident Trump i 115 gange at benægte klimaforandringer og at disse er menneskeskabte. Det har han gjort på trods af, at 97

Forskere har en professionsetik, hvor man opnår respekt ved at dokumentere, falsificere og verificere på basis af data. Sådan er forskerverdenens logik, og man går ud fra den slags rationalitet og etik også gælder for andre sektorer, men sådan er det altså ikke

Vincent F. Hendricks

procent af alle forskere og videnskabelige artikler på området er enige om, at menneskeskabte klimaforandringerne er et videnskabeligt faktum (review v. Cook m.fl., maj 2013).

Men dette faktum har ikke fæstet sig hos menigmand, måske fordi medier har det med at skabe dikotomier, når to synspunkter skal skabe kontradiktion i artikler eller i studier. Det betyder, at de 97 pct. kommer til at debattere med de 3 pct. – hvor menigmand får den opfattelse at synspunkterne er lige gode og gyldige.

Det betyder, at kun ti procent af amerikanere er klar over, at de 97 pct. er enige, og bag det kan ligge, at 80 pct. af amerikanerne udelukkende får deres nyhedsinformationer fra kulørte og stærkt ideologiske stationer som FOX-news. Eksempelvis gav den amerikanske nyhedskanal Fox News i en periode i 2013 klimanægtere 69 procent af taletiden, mens de forskere, der anerkender klimaforandringerne som menneskeskabte, måtte nøjes med de resterende 31 procent. (GUARDIAN)

Andelen er lidt højere i europæiske lande, hvor 24 procent af tyskerne og mellem 30 og 35 procent af nordmændene, franskmændene og englænderne tror på forskernes enighed. (studie, Cardiff Universitet, marts 2017).

Fordrejningen: 'Cherry-picking' som fordrejning

Der er mange metoder til at fordreje eller betvivle fakta og kendsgerninger, og forskere sættes ofte under ekstra pres,

fordi de direkte eller indirekte mistænkeliggøres.

Det er ikke nyt, at fakta og kendsgerninger udfordres, men det er nyt, at politiske eller økonomiske interessegrupper har systematiseret deres indsatser og kampagner med særlige metoder. De kan have en interesse i at sprede misinformation overfor bestemte videnskabelige fakta, fx ved at sende falske eksperter på banen. De kan have et skin af kvalifikationer igennem deres titel uden at have relevant ekspertise – eller det kan være eksperter, som er købt af branchen (fx tobaks- eller medicinal-industrien).

Det kan også være lobbygrupper, som ikke direkte lyder, men laver spin på at modarbejde fakta ved at fordreje disse ved at selektere udvalgte data og fortie andre (”cherry-picking”).

HPV-vaccine:

Folkelig viden blev post-faktuel

Ud over den politiske kamp om klimaet er HPV-vaccinen nok det mest aktuelle eksempel på, hvordan videnskaben og fagfolk har problemer med at tackle alternativ (folkelig) viden.

Efter nogle nyhedshistorier, en TV2-udsendelse og en livlig forældredebate oplevede læger et drastisk fald i yngre piger, som skulle have HPV-vaccine mod livmoderhalskræft. Der var sået voldsom tvivl om virkningen af vaccinen, og den blev beskyldt for at have voldsomme bivirkninger for flere end Sundhedsstyrelsen påstod. Men Sundhedsstyrelsen og lægeautoriteter kaldte den folkelige viden om HPV for myter, for man mener, at der er evidens for virkningen.

Sundhedsdirektør Søren Brostrøm meldte drastisk ud: ”Det postfaktuelle sniger sig ind på sundhedsområdet...”. Han advarede mod, at pseudo-videnskabelige råd om vores mad og afvisning af fakta på vaccineområdet vil skade folkesundheden. Han begræd, ”at et af de største lægevidenskabelige gennembrud i hans tid, hpv-vaccinen mod livmoderhalskræft, er i frit fald” (POLITIKEN 15. marts).

Anti-videnskabens pr-tricks

TO-DO. Den amerikanske forfatter og videnskabsaktivist Shawn Otto beskriver i syv trin teknikker til at bringe falsk viden i spil i offentlighed og hos politikerne

Da Kellyanne Conway, Donald Trumps rådgiver, første gang lancerede begrebet 'alternative fakta' i et interview på CNN om mængden af tilhørere ved præsidentens indsættelse, var det ikke et nybrud. Hun løftede blot sløret for den bevidste omgang med sandheden, som er et jævnligt brugt værktøj i den politiske værktøjskasse.

For når store politiske interesser eller store pengebeløb er på spil, er der ingen hellige køer. Begreber som fakta og videnskabelighed bruges frit, hvis det er opportunt. Og er der brug for alternative fakta, der kan fremme ens sag, kan de relativt let produceres og bringes i spil.

Og hvordan gør man så det? Jo, det findes der skam en god og effektiv opskrift på, og den fik deltagerne ved De Europæiske Videnskabsjournalisters konference i København i juni måned præsenteret ved sessionen 'Manipulation of science in media'. Det var den amerikanske forfatter og debattør **Shawn Otto**, der er kendt for bogen 'War on science', der ud fra sine iagttagelser, research og analyser kunne redegøre for en helt klassisk fremgangsmåde, som bruges af aktører, der ønsker at forvrænge og afspore forskningsbaseret viden på et område. Og dem vil der altid være nogle af, fortalte Otto.

Ofte industri-interesser

"Det er ikke mindst industrien, der ofte har interesse i at skabe usikkerhed om videnskaben. Hver gang videnskaben peger på, at man skal begrænse noget, har man industrier, der finansierer modstand mod videnskaben. Det ser vi i forhold til tobak, kemi, Co₂-udledning."

Forløbet i en 'anti-videnskab'-pr-strategi kan ifølge Shawn Otto beskrives som følgende syv trin:

1. En virksomhed eller organisation betaler forskere for at fabricere pseudovidenskabelige resultater og får dem placeret i tilsvarende pseudovidenskabelige tidsskrifter.

2. Pressemateriale om resultaterne uddeles til eksempelvis bloggere, der kan begynde at sprede budskabet. Samtidig planlægger man kritik og angreb på relevante forskere, der står for den viden, man vil så tvivl om. Kontroverserne kan bruges til at gøre historierne interessante for omnibuspressen.

3. Der bliver dannet 'front groups' – interessegrupper, der samtidig kan appellere og initiere en mere folkelig og græsrodsagtig harme og frustration.

4. De købte forskere overbeviser og omvender relevante og indflydelsesrige personer om deres teorier.

5. I medierne forstærkes historien af tabloidpressen.

6. Der udarbejdes en politisk løsning på "problemet", som bringes frem af allierede politikere.

7. Andre erhvervsmæssige aktører indtager scenen med støtte til den foreslåede politik.

“

Journalister har lært, at der ikke findes objektivitet. Men det er præcis, hvad videnskab handler om – at komme med objektive udsagn. Derfor går det galt ...

Shawn Otto

Journalister tror ikke på objektivitet

En vigtig faktor i strategien, mener Shawn Otto, er pressens rolle i forhold til at give taletid og indirekte legitimitet til de anti-videnskabelige synspunkter, der sætter spørgsmålstejn ved den etablerede viden

på området. Og når det overhovedet sker, skyldes det en fundamental forskel på journalistik og videnskab.

"Journalister har lært, at der ikke findes objektivitet. Men det er præcis, hvad videnskab handler om – at komme med objektive udsagn. Derfor går det galt, når journalister – især traditionelle journalister – begynder at rapportere om videnskab. Videnskabelig metode handler om, at vi kommer frem til samme resultater, uanset hvem der laver testen. Men journalister vil altid høre den anden side, altid dyrke kontroverset, for eksempel at 2+2 er lig 6. Og på et tidspunkt vil politikerne træde ind i diskussionen og foreslå, at man lander på et kompromis og lader 2+2 være lig 5".

Får præsidentkandidater i tale om videnskab

Ottos bog 'The War on Science' (2016) beskriver grundlæggende, hvordan videnskaben egentlig var et grundlæggende fundament i vestlige samfund og demokratier – med henvisning til den amerikanske præsident og "founding father" Thomas Jefferson. Nu er den på vej mod at blive degraderet til et felt, som politikere så vidt muligt ignorerer eller negligerer, samtidig med at forskellige grupper og interesser decideret forsøger at bekæmpe den videnskabelige diskurs og indflydelse.

Shawn Otto har selv forsøgt at påvirke denne udvikling som initiativtager til 'US presidential science debates' – et forum, der i forbindelse med det amerikanske præsidentvalg sørger for at bringe videnskabelige spørgsmål på dagsordenen og få præsidentkandidaternes svar.

Disse debatter har været gennemført i de seneste tre valgkampe. Men kun i skriftlig form, idet kandidaterne – Clinton, Obama, Trump – har nægtet at stille op til en live-debat om videnskab i tv.

lah

Rock'n'roll fysik i Den Grå Hal

Det var lidt af en genrecocktail, som publikum fik lov at opleve, da den amerikanske **fysiker og kosmolog Lawrence Krauss** i slutningen af juni gæstede København.

Tag en forelæsning i fysik, tilsæt rammerne for en rockkoncert, drys en smule standupcomedy samt en knivspids politisk aktivisme i glasset, og giv så det hele en ordentlig tur i shakeren. Så har man smagen af Krauss' optræden, der foregik i Den Grå Hal på Christiania som del af arrangementsrækken Science & Cocktails, og som samtidig markerede afslutningen på Europæiske Videnskabsjournalisters store konference.

Lysshowet illuminerede scenen i røde og blå farver, da intromusikken og en introvideo tonedede væk, og den 63-årige professor ved Arizona State University indtog scenen foran en næsten fyldt sal. Med sit jazzede outfit bestående af hat og en brun blazer over en sort T-shirt faldt han meget naturligt ind i Den Grå Hals rustikke omgivelser, mens han spankulerede rundt på scenen.

Cliff-hangere

Titlen for foredraget var '**Cosmic connections: the Universe and You**', og den tydeligt scenevante Krauss var hurtig til at smide et par cliffhangere ud blandt publikum.

"Jeg vil tale om, hvordan I er forbundne til universitet på måder, I nok aldrig kunne have forestillet jer," lød en af indgangsreplikkerne, idet han slog ind på fortællingen om atomernes oprindelse og spredning.

"Hvis jeg som dreng ville drikke noget af et fremmed glas, plejede min mor at sige: Lad det stå, du ved ikke, hvor det har været. Hun ville blive overrasket, hvis hun kendte den virkelige historie om hvert eneste atom," fortsatte han.

Atomers forsvinder ikke. De udskilles og spredes fra den ene form til den næste over tid. Og på den måde skabes de kosmiske forbindelser, som binder os sammen.

"Det er den mest poetiske ting, jeg ved om universet: Hver en atom i din krop

har været i en eksploderende stjerne. Ikke bare i en stjerne, men i mange stjerner. Et atom i din ene hånd kunne komme fra en stjerne, og et atom i din venstre hånd fra en anden stjerne. Du har en forbindelse til kosmos – din krop er en levende historie om universets begyndelse," fortalte Krauss og blev mødt med et erkendelsens bifald fra salen.

Forskningsformidling som rock'n'roll

Krauss er en anerkendt og dekoreret videnskabsmand, der har styr på kosmisk stof, især det med mørk energi. Men når han er i stand til at fange og fastholde en stor, broget forsamling af primært unge mennesker, beror det på hans formentlig medfødte fortælle- og underholdningsgen. Den langhårede lærdom bliver

(Foto: Ane Teep Rasmussen)

serveret med en skarp fornemmelse for, hvad publikum kan forstå og fascineres af. Og når al den kosmiske snak suppleres af små jokes om, at han er klar til at få en ny drink bragt op på scenen, eller at ”jeg stopper lige her, så du kan tage dit billede, og så fortsætter jeg,” så kan stort set alle være med.

”Hver gang du trækker vejret ind,

indånder du nogle af de partikler, som Cæsar udåndede, da han udtalte sine sidste ord: Et tu, Brute! Det er fantastisk, men sandt. Vi kan faktisk regne ud, at der er måske 10-20 atomer fra hans sidste udånding i hver af jeres indåndinger. Og det er ikke bare Cæsar – det er alle mennesker, der har levet på jorden. Fremmede og skræmmende mennesker. De er ikke

fremmede, de er en del af os selv. Du er forbundet til alt, der har levet på jorden – stjernene, planeterne. Alt.”

Den aften var det en fysiker, der var rockstjernen i Den Grå Hal, Christiania.

lah

Postfaktualitet her, der og a

REPORTAGE. På videnskabs-journalisternes årskonference var der rørende enighed om faren ved postfaktuel viden. Så meget, at ma

Det var postfaktualitet her, der og alle vegne, da København lagde grund til de europæiske videnskabsjournalisters store, internationale kongres. Ikke fordi det formelt set var en 'postfakta-kongres', men problemstillingen sneg sig konstant ind som tema blandt oplægsholdere, moderatorer, debattører og tilhørernes indlæg. Det var næsten som en folkelig vækkelse: et uomtvisteligt onde i tiden, som skal bekæmpes i smuk forbrødring mellem videnskabens og pressens folk.

"Post-sandheds samfundet handler om, at man har mistet troen på autoriteter. Det, man tidligere tog for givet. Videnskabs-autoriteter har i mange år været set som sammenhængende med de politiske autoriteter, og derfor er det naturligt, at videnskaberne også mister tilid," forklarede filosofen **David Budtz Pedersen** i seancen '*Journalism in a post-truth world*'.

Der findes mange eksempler og symboler for autoriteternes fald, men et af dem stråler over alle: Igen og igen kom der på konferencen mere eller mindre subtile referencer til USA's præsident, Donald Trump, som det næsten ultimative symbol på fornægtelsen af videnskabelig sandhedsværdi. Der var ingen grund til forklaring, Trumps navn skulle blot nævnes, så vidste alle, hvad man er oppe imod, når man taler postfaktualitet.

Dovne journalister

Langt sværere blev det, når man skulle forsøge at pege på løsninger, metoder og strategier til at dæmme op for den dalende respekt for og anerkendelse af videnskabelige fakta. Hvem har ansvaret, og hvem har indflydelsen, der kan rense den offentlige sfære for postfaktualiteter og genplacere videnskaben som den øverste dommer for sandt og falsk?

"Det, vi har brug for, er bedre journalistik. Videnskabsfolk skal kommunikere og fortælle, hvad de laver, men vi har brug for en kvalificeret 'modtager', og det er journalisterne. De skal forstå og fortolke og bringe det ud til publikum."

Sådan sagde **Ann Glover**, skotsk

Jeg er nødt til også at forsvare journalisterne. De kan kun blive bedre, hvis de får bedre input. Vi videnskabsfolk er nødt til at være transparente og ærlige. Og det indbefatter også, at vi fortæller, når der er noget, vi ikke ved.

Rolf-Dieter Heuer

professor i biologi og tidligere rådgiver i videnskabelige spørgsmål for EU-Kommissionens formand, da hun debatterede spørgsmålet i en session, der med titlen 'Make scientific facts great again' også benyttede sig af en sarkastisk Trump-henvisning.

Hun klagede over dovne journalister, der blot tager alt, hvad de hører, for givet. Hendes eksempel var, hvordan en flot grafik med korrelerende kurver for autisme og GMO-fødevarer kunne være nok til at skabe en nyhedshistorie, uden at journalisten nødvendigvis ville stille spørgsmål om evidensen.

Forskere skal være ærlige

Men videnskabsfolket selv har også et ansvar, lød det i samme debat fra **Rolf-Dieter Heuer**, tidligere generaldirektør for Cern, i samme debat.

"Jeg er nødt til også at forsvare journalisterne. De kan kun blive bedre, hvis de får bedre input. Vi videnskabsfolk er nødt til at være transparente og ærlige. Og det indbefatter også, at vi fortæller, når der er noget, vi ikke ved," sagde han.

I samme paneldiskussion deltog også det østrigske EU-parlamentsmedlem og **dr. jur. Angelika Mlinar**, der fortalte om, hvordan man som politiker må tage ansvar og kæmpe mod ikke-faktabaserede folkestemninger, men som hun sagde: "Jeg må bare kæmpe for min overbevisning – også selv om jeg risikerer at få færre stemmer."

Netop politikernes interesse for at faktabasere deres beslutninger er genstand for en decideret kampagne og interesseorganisation ved navn *Sense About Science*. Direktøren for organisationens

EU-afdeling, **Sofie Vanthournout**, fortalte om en aktion, hvor 100 forskellige EU-borgere blev fragtet til Europa-Parlamentet i Bruxelles, og 15 af disse talte i hvert i et minut og stillede krav om evidensbaserede politiske beslutninger, og at politikerne forklarer deres ræsonnementer.

Journalisterne har et ansvar, forskerne har et ansvar, politikerne har et ansvar – vi har alle et ansvar, konkluderede paneldebattens moderator meget dækkende, men også en smule intetsigende.

Pro-EU forskere miskrediteret i Brexit

Et andet symbol for autoritets-fald og faktabenægtelse – den britiske EU-afstemning – blev også diskuteret. **Michael Galsworthy**, leder af den britiske forening *Scientists for EU*, deltog i sessionen 'Manipulation of science in the media', hvor han fortalte om briternes overraskende EU-fravalg. *Scientists for EU* blev specifikt stiftet af blandt andre Galsworthy som en pro-EU kampagneorganisation.

Men under valgkampen oplevede han, hvordan forskere konsekvent blev miskrediteret som utroværdige, fordi de selv tilhører den elite, der profiterer på EU-medlemskabet, på bekostning af den almindelige brite:

"De argumenter, vi blev mødt af, var blandt andet, at forskerne selv var på EU's 'gravity train', at forskere blev bestukket af folkets egne midler, og at forskere jo ikke bestiller andet end at tælle fluer på en vandbøffels røv," fortalte Galsworthy og tilføjede, at når man har en tabloid-presse, der kun skriver om videnskab som underholdning, er der mange, der har den opfattelse, at forskere lønnes fyrsteligt for at forske i ligegyldigheder.

Intet modspil

Hvorfor blev der ikke lyttet til forskerne? En spørger i salen foreslog, at der kunne være behov for, at forskere dropper den objektive facade og bringer deres egne følelser og holdninger i spil, når de fortæller om deres viden.

I den britiske EU-debat blev forskere, der deltog i debatten, miskrediteret som elitære, fortalte Michael Galsworthy. Foto: Ane Terp Rasmussen

Og det bekræftede Galsworthy: ”En af de vigtigste erfaringer, jeg gjorde, var, at du har store grupper i samfundet, der ikke taler med hinanden. Så det er meget vigtigt, at forskere taler med almindelige mennesker gennem sociale medier, gennem massemedier og så videre.”

FORSKERforums udsendte reporter oplevede, at postfakta-tematikken kørte for fuld tryk, men til sidst var det også, som om den kørte noget i tomgang: En masse gode, fakta-tro mennesker var samlet og rørende enige om den negative udvikling og det fælles ansvar for at komme på sporet igen. Måske manglede der noget reelt modspil, for at diskussionerne kunne udvikle sig til mere end selvretfærdig lovsyngning af videnskaben og forfærdelse over Trump, Brexit, klimaskepsis, antivaccine-bevægelser mv.

Det kunne have været forfriskende som kontradiktion, at ”modparten” i form af anti-videnskabelige eller politisk ukorrekte havde været på banen: En Brexit-kampagnemedarbejder, en folkelig vaccinemodstander, en fra den danske landbrugslobby, som kunne retfærdiggøre deres fakta- eller sandheds-begreb.

lah

”En bragende succes” – de europæiske videnskabsjournalisters konference, der i juni blev afviklet i DR-byen. Det er i hvert fald **formand Jens Degetts** udlægning. Konferencen i DR-koncerthuset/IT-Universitetet i København stod i postfaktualitetens navn, og Degett peger selv på flere overordnede konklusioner, som han mener, man kan tage med sig fra konferencens diskussioner.

”En ting, vi kan konstatere, er, at den videnskabelige dagsorden bliver stjålet både af højre og venstre. De venstreorienterede har bestemt deres del af ansvaret og manipulerer med objektive sandheder for at bringe deres dagsorden frem – ligesom højrefløjen gør. Så man skal gøre sig klart, at det er alle sider, der prøver at overtage videnssamfundets rolle,” siger Degett.

Journalister er svækkede

Det skærper kravet til, at institutioner og forskere bliver holdt neutrale og uafhængige.

”Der mangler først og fremmest, at forskerne bliver mere bevidste om, hvilken rolle de har og burde have, og ikke nødvendigvis lader sig manipulere. Man ser også i Danmark at forskere har ladet sig hyre til at skrive rapporter, der er politisk opportune. Der må universiteterne stå imod, ellers mister forskerne enhver troværdighed.”

Samtidig peger han på, at modspillet til den købte og manipulerede videnskab – den kvalificerede presse – får dårligere kår.

”Journalisterne er ekstremt svækkede. De bedste vidensjournalister forsvinder, fordi der ikke er nogen til at betale for dem,” siger Degett og henviser til et jobopslag, DR for nylig har slået op, hvor man søger to videnskabsjournalister ”som har et tabloidt indstillet fortæller-gen”.

”Det er forstemmende at se. Der er ikke brug for nemme tabloid-overskrifter. Der er brug for, at tingene bliver forklaret.”

To-do for videnskabsjournalister?

At videnskaben og de objektive fakta er under pres, kunne alle ved konferencen enes om. Desværre blev det overordnede spørgsmål – hvad gør vi ved det? – ikke reelt besvaret. Der havde Degett også selv håbet, at man var kommet længere.

”Der kom ikke rigtigt nogle løsninger frem, og det er vi også blevet kritiseret for i deltagerens feedback. Jeg havde selv håbet, at nogle af de professorer, der var oplægsholdere, havde nogle mere konkrete løsningsforslag. Noget, jeg personligt kunne forestille mig, var, at public service-medierne i højere grad gik ind og påtog sig rollen og ansvaret som troværdig formidler af viden for at få lukket de faktuelle huller. Alternativet er, at det kommer fra privat hold, som eksempelvis en række af videnskabsprogrammer på Radio24syv, som er sponsoreret af private fonde.”

Skuffende få kommunikationsfolk fra danske uni'er

En anden ting, der skuffede Jens Degett en smule, var konferencens deltagerantal, som landede lige under 400. Foreningens egne forventninger var op imod det dobbelte. Især var det skuffende, så få der var fra danske institutioner og universiteter:

”Det er nærmest mit indtryk, at de danske uni'ers kommunikationsmedarbejdere ikke ser sig selv som ’videnskabsjournalister’ eller føler sig berørt af videnskabsjournalistiske problemstillinger. Men det er relevant, for det er vigtigt for dem, at der er medier og dygtige journalister, at medierne har en fornuftig policy om viden, og hvordan man formidler det,” siger han.

De europæiske videnskabsjournalisters konference bliver næste år afholdt i Toulouse.

lah

Begrebet om 'alternative fakta' er jo et no

I den postfaktuelle verden er grænserne mellem fakta og holdninger opløst. Kendsgerninger og personlige holdninger gøres lige gyldige.

"Det er helt forklarligt, at forskere har svært ved at håndtere problemet med fake news eller alternative kendsgerninger, for dels har forskere en professionsetik, hvor man opnår respekt ved at dokumentere, falsificere og verificere på basis af data. Sådan er forskerverdenens logik, og man går ud fra, at den slags rationalitet også gælder for andre sektorer, men sådan er det altså ikke", siger Vincent F. Hendricks.

"Forskere må altså erkende, at de skal bære sig i to verdener med forskellige normer, dels deres egen videnskabsverden, og dels en ideologisk-politisk verden, hvor der er helt andre præmisser og interesser på spil. Ens fakta-verden kan blive udfordret af 'fake news' og andre former for fremstillinger af, hvordan verden ser ud".

Boblestudier

Hendricks er professor i formel filosofi. Sammen med en anden filosof – **Mads Vestergaard** – har Hendricks netop udgivet en analyse af begrebet "Fake News" med undertitlen "Når virkeligheden taber". Den beskriver udviklingen hen mod et "postfaktuelt demokrati", hvor mere eller mindre sandfærdige fortællinger erstatter kendsgerninger i magtkampen om offentlighedens opmærksomhed og om beslutningsgrundlaget for politikerne.

Bogens formål er at gøre os klogere på, hvor den stammer fra, og hvordan det kan lade sig gøre, at den slags spredes. Og det er en kynisk opremsning: "I informationstidsalderen er opmærksomhed lig med penge, magt og indflydelse, selv hvis det sker på bekostning af fakta".

De to filosoffer er begge ansat på Hendricks' Center for Information og Boblestudier ved KU (baseret på bevilling fra især Carlsbergfondet). Inspireret af bobler i økonomisk teori (it-boble eller boligboble) analyserer man andre bobleområder, som også risikerer overophedning, som fx meningsbobler, politiske bobler, religionsbobler, anerkendelsesbobler, mobningsbobler, videnskabsbobler m.m.

“

Forskerverdenen er en slags ratingbureauer for, hvor gode data er, hvad vi ved empirisk efter bedste overbevisning osv. Garantien for vores sagkyndighed er, at vi har metodologi, standarder for godt arbejde, gensidig internt faktatjek i peer-reviews og kollegalæsning osv.

Vincent F. Hendricks

Problemet med 'postfaktuel viden'

Hendricks og Vestergaard har et skema med gradueringer af grovhed (SE ILL.).

I kølvandet på Brexit-kampagnen i England og Trumps valgkamp i USA spørges der, om vi lever i et postfaktuelt samfund, hvor følelser, fortællinger og spin kan betyde mere end viden, og hvor den slags viden har lige så stor gyldighed som kendsgerninger. Fakta og forskningsresultater ignoreres, hvis de ikke passer til ens mening, eget verdensbillede eller politiske dagsorden.

Men begreber som "postfaktuel viden" eller "alternative fakta" – som har en særlig interesse for videnskabsverdenen – indgår ikke direkte som definitioner og får ikke særskilt omtale i skalaen:

"Vi opererer ikke direkte med disse begreber, men omtaler dem. Begrebet om 'alternative kendsgerninger' er jo et nonsensbegreb, som er virtuelt selvmodsigende, for fakta er nu engang fakta, og en alternativ påstand, der bestrider fakta, er blot en falsk påstand. Du kan ikke bestride fakta, men du kan have en anden (ideologisk) holdning til sagen, men det er noget andet", forklarer han.

"Og når det handler om 'postfaktuel viden', så lægger det sig et andet sted på skalaens gråzoner. Det handler om at vægte eller vinkle bestemte data eller fakta, som ikke er forkerte, men som udelader andre data eller fakta, som måske er vigtigere. Dermed indrammer ('framer') man en sag, uden at der er direkte falske påstande involveret. Beslægtet med framing er 'cherry-picking', hvor man

plukker bekvemme data og udelukker andre. Man laver sandhed i udvalg".

Et dansk eksempel på det er Landbrugspakken, hvor der blev lavet kreative regnestykker på kendte data, og hvor kun data, som var bekvemme for ministerens sag, blev fremført. Det blev afsløret af journalister og forskere og førte som bekendt til, at Eva Kjer Hansen blev eksminister. Den sag havde forskere i centrale roller, og det eksponerer, at forskere kan have en særlig rolle i at afsløre den slags manipulationer i vigtige samfundsanliggender, mener Hendricks.

Journalister og forskere som dørvogtere

De sociale mediers hjemmesider, Facebook-debatter m.m. har givet fake news særdeles let spil i offentligheden. Der er et stort publikum, det er billigt at sprede misinformation, og der er ingen journalistiske dørvogtere, som skal være gatekeepere i sandhedens tjeneste.

Hendricks & Vestergaard mener, at pressen har sit særlige ansvar: "Vores analyse peger på, at journalisters og mediers fortsatte respekt for kendsgerninger er endnu vigtigere end politikernes. Journalister skal være fakta-tjekkere og ratingbureauer for de politiske dagsordener, så der opretholdes målestokke for, hvad der er sandt og falsk."

De mener også, at der faktisk er store overensstemmelser mellem den journalistiske og forskerverdenens professionsetik.

"Den journalistiske etik siger, at der skal videregives faktuelle oplysninger, og man har pligt til at faktatjekke så vidt muligt, så man ikke spreder usandheder. Forskere har et endnu mere udviklet system for dørvogtning af fakta og 'sandhed'. Vi er en slags ratingbureauer for, hvor gode data er, hvad vi ved empirisk efter bedste overbevisning osv. Garantien for vores sagkyndighed er, at vi har metodologi, standarder for godt arbejde, gensidig internt faktatjek i peer-reviews og kollegalæsning osv. af, at vores

onsensbegreb

ldige, siger professor Vincent F. Hendricks

forskningsdata er i orden osv.”

Og forskere har en slags meldepligt: ”På kontroversielle samfundsområder – miljø, indvandring m.fl. – kan der være en magtkamp om kendsgerninger, hvor ekspertviden bliver politiseret eller manipuleret. I kraft af deres særlige ekspertise kan forskere ufrivilligt blive part i dette. Som forsker har du privilegeret adgang til viden på dit felt og en pligt til at stille denne til rådighed for offentligheden, politikere og embedsmænd”.

Bekræftelses-mekanismer

Desværre er der også en dyster mekanisme i ’overbevisningsekkoer’, fortæller Hendricks med henvisning til amerikansk forskning. ”Det er ikke altid sådan, at påpegninger af urigtigheder afliver usandheder. Faktatjek kan have en begrænset effekt på at korrigere offentlighedens misforståelse – ja måske ligefrem negativ effekt, fordi tjekket jo gentager – ekkoer – det falske udsagn, hvilket kan befæste det.”

En anden dyster konklusion i bogen er, at medier og offentlig forståelse i høj befordrer den opfattelse af verden, som folk har i forvejen. I det univers anerkender man kun ’fakta’, hvis det tjener ens egne synspunkter og politiske interesser. En af bogens konklusioner er således – især i lyset af Trumps valgkamp og -sejr – at synet på fakta afhænger af politisk ståsted. Fakta er ikke længere fakta, når man relativiserer sandhedsbegrebet – og det giver også udfordringer for den videnskabelige verden.

Arbejdsdeling mellem forskere og politikere

Hendricks & Vestergaard mener ikke, at faktuel og empirisk data skal danne grundlaget for al samfundsplanlægning og -politik, for så er det et ”teknokrati, hvor subjektiv og menneskelig påvirkning elimineres. Politikere har ret til at tage irrationelle beslutninger.

”Et sundt demokrati er baseret på en arbejdsdeling mellem afdækning af kendsgerninger – journalister, juridiske instansers og forskeres indspil – og så

Skala over informationskvalitet

ZONE 1

Sande udsagn	Verificerede kendsgerninger
--------------	-----------------------------

ZONE 2

Foranskede udsagn	Ramme, spidsvinkling, undladelse, ’kendsgerninger i udvalg’
Udokumenterede udsagn	Rygtter (måske sande, måske falske)

ZONE 3

Falske udsagn	Misrepræsentation af, i modstrid med, kendsgerningsforhold
Løgn	Intenderet falsk udsagn
Bullshit	Misrepræsentation af ens motiver og formål, forstillelse, fingering, opløsning af skellet ml. sand og falsk
Fake news	Fingerede nyheder, misrepræsentation af motiver og formål, der simulerer journalistik og således sandfærdighed

’Fake news’ og post-faktuel viden

POLITIKENs chefredaktør kritiserer i sin anmeldelse, at bogen ikke nærmere definerer ’fake news’, og det gør begrebet til en uklar ’fejebakke’ for alskens skidt fra internettet. WEEKEND-avisens anmelder er på samme spor, da begrebet er degenereret til et uklart skældsord – som alle kan bruge mod deres ideologiske modstandere – og dermed er begrebet blevet meningsløst som karakteristik.

Hvorfor er der ikke en definition med forskel til post-faktuel viden eller alternative fakta?

”Den kritik er lidt overraskende, for vi har faktisk en graderet skala over informationskvalitet, hvor ’fake news’ er meget klart defineret, som et yderpunkt: ’Fingerede nyheder, misrepræsentation af motiver og formål, der simulerer journalistik og således sandfærdighed’ (s. 100). Det særlige og nye ved ’fake news’ er, at det er opfundet materiale, som fremstilles som troværdig og autoritativ viden, der let spredes til et stort publikum på de sociale medier. Men det er ikke nødvendigvis blot faktuel falsk, der giver sig ud for at være ægte, men har nedenunder til hensigt at indgå i en opmærksomhedshøst med henblik på at få ideologisk, politisk eller økonomisk budskab ud”, forklarer han.

den demokratiske debat, som inkluderer værdier for det gode liv og samfund. Den debat føres mellem politikere og borgere – men det er netop den arbejdsdeling, som er opløst i det postfaktuelle demokrati”.

”I den postfaktuelle verden er grænserne mellem fakta og holdninger opløst. Kendsgerninger og personlige holdninger gøres lige gyldige. Men videnskab er vigtig, fordi den kan bruges til at tage evidens-baserede beslutninger. Selvfølgelig kan der være gradueringer af, hvor håndfast ’fakta’ slås fast, men videnskaben skal altid varedeklarere sine udsagn (’på hvilket grundlag udtaler jeg mig’) og efter bedste faglige overbevisning. Kendsgerninger er på den måde ikke et (politisk) holdningsspørgsmål. De afgøres analytisk og empirisk igennem videnskab, jura eller journalistik, som så skal indgå i den offentlige debat og i politikernes/forvalternes overvejelser over samfundspolitik og -planlægning”.

”Svigtet respekten og idealet om arbejdsdelingen væk, forvirrer den demokratiske debat og offentlighed til en post-faktuel slagmark, hvor alt flyder og sandheden er det første offer”.

Alarm-klokker ind i videnskabsteori

”Hvis det er sådan, at forskerverdenen har været uopmærksom eller naiv, når det angår konsekvenserne af ’fake news’, peger det måske på, at videnskabsteori-kurser skal designes, så de fortæller generelt om betingelserne på vores ’marked’, dvs. hvad den indbyrdes konkurrence betyder for strukturen og dynamikken og relationerne, og hvad ’fake news’ betyder af udfordringer for sektoren. Men problemet er ikke lige påtrængende alle steder; kurset skal nok special-designes, så der er særligt beredskab på kontroversielle områder som miljø, klima, ulighed, flygtninge og sundhed”.

jø

Hendricks & Vestergaard: ”Fake news - når virkeligheden taber” (Gyldendal, aug. 2017).

Fagmiljøer må tage ansvar for standarder

- for hvornår og hvorfor man skal melde ind i offentligheden eller over for myndigheder

”Hvis man med ’fake news’ forstår decideret spredning af løgn og latin, som flourerer nogle steder i udlandet på de sociale medier, er det heldigvis ikke noget vi traditionelt har kendt meget til i Danmark. Derimod har der nok altid været fordrejninger eller manipulationer af viden, fordi det passede i politikere eller beslutningstageres kram. Men efter begivenheder i 2016, fx Brexit og Trump, er vi blevet meget mere bevidste om den slags”. Det får os til at tænke på, om vores demokratiske institutioner er mere skrøbelige end vi måske troede. Det er også tydeligt, at der er mindre respekt for traditionelle autoriteter”, siger **KU-professor Maja Horst**, som er ekspert i forskningsformidling.

Man behøver måske ikke sige at de lyver og bedrager, men man kan fx stille og roligt påpege, at en påstand er en ’besynderlig og afvigende måde’ at fremstille en sag på i forhold til den viden, forskerverdenen ellers har om den sag ...

Maja Horst

Det betyder, at forskere og medier får nye roller i demokratiet:

”Hvis man som forsker støder på, at alternative fakta eller lignende er ved at sprede sig på ens område, har man selvfølgelig en forpligtelse til at gøre opmærksom på at man ikke mener det holder vand. Ellers risikerer vi at forkerte sandheder bliver til almenviden i offentligheden. Forskere skal altså gøre

opmærksom på, hvis nogle manipulerer med data eller fakta på vigtige områder i samfundslivet. Man behøver måske ikke sige at de lyver og bedrager, men man kan fx stille og roligt påpege, at en påstand er en ’besynderlig og afvigende måde’ at fremstille en sag på i forhold til den viden, forskerverdenen ellers har om den sag ...”, forklarer hun.

”Det gælder også selvom videnskab sjældent er clear-cut sandhed og ’fakta’. Derfor skal man som forsker gøre noget ud af at vare-deklare sig selv og sin viden. Man skal tydeligt gøre opmærksom på, om noget er baseret på en lang række undersøgelser, eller om det fx er ’efter bedste faglige overbevisning’ ud fra den generelle viden man har”.

Miljøer bør fastlægge normer og standarder

Hun mener dog, at der ikke er tradition for i de faglige miljøer at diskutere, hvordan og hvornår man hvordan man håndterer, at ens fagområde udfordres af forvriddning, manipulation eller direkte løgne i offentligheden eller i den politiske proces: ”Selv om debat og kontrovers indgår centralt i videnskaben og i forskeres selvforståelse, så er danske forskere alt for dårlige til at diskutere etik med hinanden om, hvad der er rigtigt og forkert i relation til hinanden og offentligheden”, forklarer Maja Horst, som også er institutleder på KUs Institut for Medier, Erkendelse og Formidling.

”Der mangler en intern afklaring af standarder for, hvornår og hvorfor man skal melde ind i debatter eller i tilfælde af, at ’post-faktuel viden’ flourerer på ens område. Hvis de var en del af kulturen i miljøerne og hvis der var tradition for at debattere dette, ville det give større intern klarhed om rammer og det ville ikke mindst give større indbyrdes respekt”.

Fire dogmer om roller

Maja Horst mener ikke, at forskerne står alene med hovedrollen i disse års debat om ’post-faktuel viden’. Hendes analyse er, at forskere har deres roller, mens medier og politikere / embedsmænd har deres. I forsommeren deltog hun som hoveddommer i PhD-cuppen, som laves i samarbejde mellem dagbladet INFORMATION, DR og Lundbeckfonden.

Som et forsøg på at summere roller i sektoren formulerede hun sammen med de andre arrangører fire dogmer om brug af viden i den offentlige debat.

Dogmerne blev i nedenstående udgave brugt med stor succes, da unge forskere, journalister og ungdomspolitikere diskuterede dem i KUs telt ved sommerens folkemøde på Bornholm.

Her opremses de fire dogmer og Maja Horst forklarer, hvad der ligger bag dem.

DOGME 1. DEN FÆLLES FORPLIGTELSE

Medier, forskere og beslutningstagerer har en fælles forpligtelse på at få viden ind i den offentlige debat.

”Alle aktørerne – forskerne, medierne og politikerne – må vise respekt og forståelse for hinandens forskellige interesser og roller. Forestillingerne om hinanden må nuanceres: Nogle forskere mener en masse om medierne uden at kende journalisternes produktionsbetingelser. Nogle journalister mener, at forskere er ’æggehoveder’, der taler alt for indviklet og nørdet. Nogle politikere mener, at forskere og journalister ’politiserer’, fordi de eksponerer noget andet, end de ønsker osv.”, forklarer Maja Horst.

”Vores første dogme er altså en naiv opfordring til samarbejde og indbyrdes forståelse, hvor man anerkender hinandens præmisser. For forskerne betyder det, at de må forstå, at bare fordi de har en viden eller et forskningsresultat, så har medierne ikke en forpligtelse til at skrive om den, for det skal igennem et medie-filter, der handler om, hvor ’interessant’, det er. Forskere må også forstå, at de ikke kan diktere mediernes vinklinger og spørgsmål, for journalister vil ikke være ’mikrofonholdere’. Og forskerne må forstå, at politikere ikke bare skal lave politik ud fra ’forskningsbaseret, rationel viden’, for så levede vi i et teknokrati. Politikere har ret til at tage beslutninger, som er baseret på deres holdninger – forskerne kan så bare konstatere, at det sker på trods af fakta.”

DOGME 2 OM FORSKERNES ROLLE: Tal højt

Forskere, universiteter og forskningsmiljøer har pligt til at sige det højt, hvis de har viden, der er væsentlig for debatten. Pligt til at skabe et rum, hvor de forskere, der har viden, også har opbakning til at bringe den ud. Og pligt til åbent at diskutere, når der er modstridende videnskabelige synspunkter.

”Samfundet poster masser af penge i uni’erne for at uddanne unge og for at generere den bedste tilgængelige viden. Højstemt har universiteterne altså ansvaret for ’sandheden’ i samfundet”.

Ifølge Uni-Loven har forskningsinstitutionerne en forpligtelse til at formidle, men det gælder ikke nødvendigvis den enkelte forsker: ”Jævnlig forskningspublicering af artikler hører til dine tjenstlige forpligtelser, men forskningsformidling og optræden i medierne hører ikke på samme måde til dine almindelige ansættelsesmæssige forpligtelser. Der findes jo forskningsfelter, der ikke har interesse for en bred offentlighed. Men omvendt har du en forpligtelse til at komme frem med vigtig viden på vigtige samfundsområder og på kontroversielle områder, hvor din viden kan bruges i debat, politik eller planlægning. Og det bør være bakket op af normer og standarder i dit fagmiljø – og her er der mangler – og af ledelserne”.

Men formidling kan være en tidsrøver for nogle: ”Og nu er det jo sådan, at hvis man er aktiv ’kommentator-ekspert’ i kontroversielle sager, så kan man bruge meget tid på det, herunder på at informere under-informerede journalister. Bl.a. derfor er det helt legitimt for den enkelte at overveje, hvornår og hvordan man skal udtale sig? Heri kan indgå, om man er den største ekspert på området – eller om andre i miljøet også burde gå ind? Om man faktisk gør en forskel i offentligheden ved at gå ind med forskningsbaseret viden? Om det er vigtigt, at der kommer fakta-baseret viden ind i debatter?”

”Som forsker kan man jo ikke fare i blækket, hver gang man ser noget sludder i medierne. Men forskere og forskningsmiljøer skal da overveje skadevirkningerne, hvis man ikke gør indsigelse, så ufaktuelle påstande står uimodsagt i offentligheden. Historien om HPV-vaccinen er et eksempel på, at denne slags debatter kan få meget stor virkning. Her er der spredt folkelig viden om skadelige virkninger af vaccinering med det resultat, at mange yngre kvinder ikke bliver vaccineret – og det kan have store konsekvenser for dem om mange år”.

DOGME 3 OM MEDIERNE: Fortæl nuanceret

Medierne har pligt til at bringe ny væsentlig viden i omløb – også når det ikke passer i klassisk nyhedshistorie. De har pligt til at formidle også det komplekse og søge flere vinkler på viden. De har pligt til at tjekke fakta.

Journalisters og mediers betingelser har ændret sig radikalt over de seneste tiår. Journalisterne har fået mindre tid, produktionspresset er øget, og antallet af kyndige fagjournalister – fx på forskning og uddannelse – er tyndet drastisk ud.

”Forskere oplever således at blive ringet op af journalister helt uden forkundskaber og viden, som skal ’serviceres’ helt fra bunden, og som står af, hvis stoffet bliver en smule indviklet, eller der er flere tilgange. Det bliver en mere eller mindre god undskyldning for nogle forskere til at melde sig ud af formidlingen i medierne”, forklarer Horst.

”Omvendt oplever journalister forskere som ’æggehoveder’ og nørder. Men journalisterne må altså forstå deres forpligtelse til at formidle væsentlig viden, også selv om den er svær at formidle uden for de ’sensationaliserede’ skabeloner, som medierne bruger til deres nyhedshistorier. Medierne må altså afsætte ressourcer, så de kan formidle det komplekse, og de må tage ansvaret for at faktatjekke”.

Medierne må også lave om på deres skabeloner i formidlingen:

”Der er en konvention om, at man i objektivitetens tjeneste skal præsentere forskellige synspunkter. Det betyder, at man sætter de ekstreme synspunkter over for hinanden. Men er det rimeligt at præsentere to synspunkter over for hinanden om klimaforandringerne, når 97 pct. af miljøforskere mener, at de er menneskeskabt, og 3 pct. at de ikke er? Her er løsningen måske, at journalisterne orienterer sig, og så formidler de de 97 procents budskab og nøjes måske med at sige, at der er 3 procent, som mener noget andet”.

Men Horst mener, at mange chefredaktioner undervurderer den almindelige befolknings evner og interesser: ”Derfor fortælles mange historier i overforsimplede skabeloner, eller de frasorteres – fx hvis de handler om forskningsmetoder i stedet for resultater. Jeg tror faktisk, at folk er klogere og interesserede i, hvordan forskere kommer frem til deres resultater, i stedet for at man en gang om ugen kan høre, at nu har forsker xx ’løst kræftens gåde.”

DOGME 4 OM BESLUTNINGSTAGERNE: Brug viden i beslutninger

Beslutningstagerne har en forpligtelse til at undersøge, om der er relevant viden, og de skal være transparente om, hvordan de bruger den. Borgere har en pligt til at stille store krav og kritiske spørgsmål til sig selv, deres medier og deres beslutningstagerne.

Politikere og deres embedsmænd har en demokratisk forpligtelse til at indhente og bruge viden i deres beslutningsgrundlag hos bl.a. offentligt ansatte forskere. Det sker i ’myndighedsbetjeningen’, hvor ministerier ’køber’ særlige analyser. Men det sker også hele tiden i lovgivningsprocesser og i offentlig planlægning, forklarer Horst.

”Men nogle forskere på kontroversielle områder oplever, at politikere træffer beslutninger, som forskerne ikke synes er i overensstemmelse med faktuel viden. Ud fra et rationelt forsker-univers er det uforståeligt, og nogle forskere distancerer sig fra den politiske sektor af den grund. Politikerne bruger jo alligevel ikke vores viden.”

Men den tankegang holder dog ikke af flere grunde, mener Horst: ”Det politisk problematiske er, hvis politikerne ikke lytter eller bevidst misbruger eller fordrejer data. Men det er altså demokratisk fuldt legitimt, hvis politikerne har drøftet en sag, inklusive forsknings-data, for derefter at træffe en beslutning, som er baseret på andre præmisser. Det må vi som forskere leve med.”

Ekspert i skatte-unddragere

CBS-lektor Brooke Harrington brugte to år på feltstudie af, hvordan en diskret gruppe formueforvaltere hjælper superrige med at undvige skattefar. Nu har hun beskrevet gruppens juridiske og økonomiske teknikker – og deres ideologi og etik

”Jeg får meget venlige hate-mails: ’Dear Madam. De ser meget venlig ud, men er helt ukvalificeret til at forstå den problematik, som Deres bog omtaler’. Jeg svarer venligt tilbage med anmodning om, at det præciseres, hvad det er, jeg har misforstået. Men jeg får selvfølgelig ikke noget svar”, fortæller den økonomiske sociolog **Brooke Harrington**, som netop har offentliggjort resultatet af et årelangt studie i, hvordan de superrige får forvaltet deres rigdom.

Hun er økonomisk sociolog, men hendes analyse har også været at bruge etnografisk feltstudie og metode, nemlig et enestående studie af, hvordan en international gruppe af formueforvaltere rådgiver de superrige om, hvordan de skal undgå at betale skat, og hvor de skal anbringe deres penge. Og bogen beskriver forvaltnings-taktikker og teknikker, men skriver også om ideologi og etik i denne subkultur af advokater, revisorer og "bankers".

Formueforvaltere skjuler formuer

I bogen "Kapital uden grænser" har Brooke Harrington interviewet 65 af de mest indflydelsesrige formueforvaltere på tværs af 18 lande i stort set alle verdensdele. De danner en global branche og netværk. De arbejder med at flytte milliarder rundt, så de kommer udenfor skattevæsenets rækkevidde. Formueforvalterne er dem, som de allerrigeste

“

Jeg sagde, at jeg ikke var journalist, men forsker, der ville undersøge deres branche. Jeg lovede alle anonymitet.

Brooke Harrington

kontakter for at få eksperthjælp. De rige får bistand til at administrere formuen, hvor det handler om at undgå at betale skat, som mange på det niveau opfatter som statens tyveri.

Forvalternes arbejde består i hovedsagen i at legalisere pengetransaktioner i en gråzone. De holder sig inden for en "kreativ overholdelse" af nationale og internationale love og regler. Hvis nogle myndigheder vil stoppe skattehuller, så skal man finde nogle nye.

Forvalterne arbejder på metoder, der skal udnytte nationale skattehuller, flytte penge 'offshore' til skattely (Luxemborg, Schweiz, Panama, Cayman Islands m.fl.), flytte skøder, dækfirmaer, fonde, skuffeselskaber, stråmænd osv. Moralsk er metoderne forkastelige, men ikke juridisk ulovlige:

”Har du først mange millioner dollars i skattely, så kan du gemme penge, ejendomme og lystyachter væk for skattevæsen, kreditorer eller ekskone. Du kan opnå overstatslig status”.

Skatteunddragelse påvirker demokratier

Det anslås, at formueforvalterne medvirker til at unddrage verdens statskasser for

200 milliarder dollars i skatteindtægter.

Det er svimlende beløb, som mange steder betyder, at enkeltfamilier kan generere milliarder, mens der hersker enorm fattigdom i deres hjemlande. Selv i mere velorganiserede vestlige lande kan skatteunddragelsen have betydning for statens planlægning:

Konsekvensen af denne formueforvaltning er skræmmende, konstaterer Harrington: Eksistensen af offshore-nationer – 'den uhyggelige trio af Jomfruøerne, Luxemborg og Schweiz' – har betydet, at der er opstået et parallelt over-nationalt statssystem for de velhavende. Det er et parasitært system, for det stiller zoner af statssanktioneret lovløshed til rådighed, der alene er til gavn for en internationaliseret elite”, forklarer hun.

Formueforvalterne sælger deres ekspertise i at sikre de superrige en privilegeret position, som også betyder, at de hæver sig over det nationale kollektiv af lovlidige borgere, der betaler skat med mere eller mindre glæde. Og det påvirker hele staters drift, selv i demokratiske lande:

”De superrige har opnået en immunitet og en uafhængighed, så det undergraver statsmagters legitimitet og eroderer de folkelige beslutningsprocesser. Det kan føre til magtforskydninger i stater og i demokratier. Noget indikerer, at formueforvalter-professionen hermed er en drivende kraft i skabelsen af en ny politisk økonomi for velstand, hvor stater ikke længere reagerer så meget på deres vælgere, men mere på 'de statsløse superriges' interesser”, forklarer Harrington.

Fondskrav: Et konkret resultat?

Formueforvalterne lever enormt diskret i en parallel verden: ”Som undersøgende sociolog eller økonom kan du ikke komme i kontakt med denne underverden. Modsat studiet af fattige eller almindelige mennesker, som skal dokumentere deres økonomiske aktiviteter, kræves der helt andre metoder, hvis man vil ind hos de rige. For eksempel kan du have mange penge. Det havde jeg ikke, da jeg ville undersøge denne parallelverden”.

Formueforvalterne har imidlertid en interesse-organisation, STEP, med

Skatteunddragelse i Danmark?

En ny dansk analyse (v. KU-lektor Niels Johansen) afslører, at 300 danske familier har 30 pct. af deres formuer placeret i off-shore arrangementer, og at der er samlet 100-150 mia. kr. her. Men Brooke Harrington har ikke haft fokus på skatteunddragelse i Danmark.

”Jeg har ikke studeret dansk skatte-lovgivning og de superriges position heri. Så jeg har heller ikke særligt indblik i de danske superrige og deres adfærd. Jeg ved heller ikke noget om dansk skattelov

og forvaltning. Men jeg undrede mig da over passiviteten over for skattesnydere, hvor den danske regering ikke ønskede at købe Lichtenstein-leaks med navne på danske skatteundragere i 2008, angiveligt fordi det stammede fra ulovlige kilder – selv om den tyske regering købte navnene. Og så undrer det mig, at den danske regering lavede en total koven-ding, da man købte Panama-leaks-navne i 2017. Hvad lå der bag dette skifte?”

Brooke Harrington i DR-Deadline 19. august

certifikation på fem kurser, som hun tog over en periode på to år. Den har formel base i Schweiz, men kurser afvikles mange steder. Ved at betale uddannelsens 300.000 kr. via en forskningsbevilling fra Max Planck-instituttet kunne hun følge uddannelsen for at få diplom som 'formueforvalter'.

"Det var meget generøst, for i andre fonde blev jeg afvist med henvisning til et krav om, at jeg nærmest skulle dokumentere, at der ville komme et konkret resultat ud af projektet: 'Er der udsigt til et konkret resultat – interests og feasibility? Ingen troede, det kunne realiseres at få indblik i denne verden, for det er ikke gjort tidligere", fortæller Harrington som oprindeligt var litterat, men senere supplerede med sociologi og nu bevæger sig inden for økonomisk sociologi.

Sociologisk etik: Undercover er forbudt

Det blev et etnografisk feltstudium at følge uddannelsen, for ved at få kursus i at håndtere store formuer, snakke med andre studerende og ved at interviewe formueforvaltere fik hun stykket sin analyse af denne parallelverden sammen.

Metoden var uortodoks for en økonomisk sociolog, for den indeholdt i høj grad etnografiske metoder og deltagerobservation.

"Det var et felt-studium, og det lagde jeg ikke skjul på, for ifølge de sociolog-etiske regler må du ikke gå undercover som journalist, så du interagerer under falske forudsætninger og dermed kan påvirke dit objekt. Du kan ikke få den slags anerkendt og publiceret i den akademiske verden", forklarer hun.

"Jeg sagde, at jeg ikke var journalist, men forsker, der ville undersøge deres branche. Jeg lovede alle anonymitet. Der var en vis mistro over for mig og mit

formål i starten – de kunne jo ikke smide mig ud, for jeg havde betalt – men jeg blev snart accepteret som én af dem. Og måske var det ligefrem lettere at få deres fortrolighed, fordi jeg ikke var en konkurrent? Jeg fik en adgang til at studere professionsmetode og -etik", forklarer hun.

"Jeg havde også andre adgangstegn: Er hvid, har engelsk som modersmål og udstråler øvre middelklasse-status. Det er velkendt, at skal man studere elites, er det meget nemmere at komme ind, hvis du har den rette tone og attitude, baggrund, krops- og sprogbrug."

'Hvorfor scorer du ikke selv kassen?'

"Det mest listige spørgsmål, jeg har fået stillet til min bog, er, om jeg selv har prøvet at agere som formueforvalter? Jeg prøvede at finde et job part-time, men erfarede, at det er et full-time job at være insider-ekspert. Folk har også joket med, hvorfor jeg ikke tog springet og praktiserede formueforvaltning full-time, for det ville der jo være mange flere penge i end at være lektor", fortæller Harrington.

"Det ville jeg slet ikke have temperament og holdninger til. Jeg ville agere forfærdeligt efter deres normer. Min forsker-etiske træning om objektivitet og fælles standarder ville jo ikke forsvinde overnight. Så min karriere der ville have været kort", svarer hun. "Men jeg er ikke moralist. Jo ældre, jeg i øvrigt bliver, jo mere ved jeg, at jeg ikke er nogen helgen selv, og jo sværere er det at dømme andre! Jeg er altså ikke styret af moralsk indignation. Det er den forskningsmæssige nysgerrighed, som får mig ud af sengen hver morgen."

Brooke Harrington: "Kapital uden grænser" (Djøf-forlag, aug. 2017)

Amerikaner i Danmark

"Når jeg skal vurdere det danske uni-system, gør jeg det hovedsageligt på baggrund af USA, hvor jeg gik på Harvard, men også fra Tyskland og Italien. Og jeg har arbejdet meget solo med at samle analysen i min bog. Mit indtryk er, at kulturen er ret ens. Danmark har en lovgivning, som fastlægger bestemte strukturer og forløb, men ellers forløber det daglige arbejde fredeligt og knap så kompetitivt som i USA. Frihedsgraderne for professorer er større i USA. Men på Harvard oplevede jeg professorer, som hadede og bekæmpede hinanden i en grad, så de ikke kunne sidde på etage sammen, og så de forpestede miljøer."

Brooke Harrington har en ba-grad i engelsk litteratur og har arbejdet som journalist i et par år. Men hun tog så en kandidatgrad i sociologi fra Harvard (1999) og har været lektor på CBS siden 2010. Hun søgte en stilling som økonomisk sociolog og blev positivt overrasket over, at hun fik den, fordi hun havde ærligt fortalt, at hun var gravid, og troede, det udelukkede hende, men hun fik jobbet som den mest kvalificerede: "Det ville jeg ikke have oplevet i USA. Og det var ikke bare tolerance over for en gravid, jeg blev støttet med begejstring og goodwill. Det er det særlige og vidunderlige ved dette sted".

Hun har dog haft så travlt med sin bog, at hun endnu ikke er skarp i dansk, så interviews med hende foregår på engelsk: "Selv om jeg har en ba-grad i engelsk, har dansk svære lyde og udtaler."

Hun har ikke nærstuderet den danske samfundsmodel, men der er dog dele af hverdagslivet, som hun er meget begejstret for: "Danmark er et velreguleret samfund med et stort skattetryk, men til gengæld får man noget igen. Personligt har jeg – der er solomor til en søn – oplevet en velfærdsydelse som ekstremt positivt. Jeg har været en 'lucky baby-mum'. Vuggestuen og børnehaver er til at betale, velorganiseret, den er ikke bare opbevaring, men stimulerende for børnene, og den giver kvinder som mig en mulighed for at have en karriere."

Hvad synes hun så om 'den danske hygge'?

"Har da hørt om den og kan høre, at andre nyder den. Men da jeg som fuldtidsarbejdende baby-mum ikke er integreret sprogligt, har jeg ikke fået del i denne del af 'danish social life.'"

Forskningsrådet på afveje

Mine ansøgninger bedømmes af folk uden kvalifikationer på mit felt, mener KU-ektor og

SE SIDSTE NYT PÅ
forskerforum.dk

ANALYSE: FAIR REVIEW

Lad mig understrege med det samme: Jeg er ude i et konstruktivt ærinde, selv om der også vil lyde stærk kritik undervejs. Forskningsrådene er i dag magtfulde forvaltningsorganer, der – efterhånden som eksterne bevillinger bliver mere og mere påkrævede – er med til at fastlægge udviklingen i dansk forskning. Hvis man samtidig husker på, at megen grundforskning er styret af de på bjerget herskende faglige paradigmer og videnskabelige skoler, skal der ikke megen fantasi til at forestille sig, at rekrutteringen af rådsmedlemmerne samt udvælgelsen af støtteværdige forskningsprojekter har en tendens til at ske inden for det, **videnskabsfilosoffen Thomas S. Kuhn** beskrev som 'normalvidenskab'.

En sådan tendens skaber ikke alene problemer for forskere, der går deres egne veje ved at stille sig kritiske an over for de dominerende synspunkter, men også for små fagområder, som ikke har eller aldrig har haft faglig repræsentation i forskningsrådene. Disse fagområder skal ikke alene kæmpe mod andre fagområders herskende paradigmer; de lider også under at være repræsenteret af forskere, der ikke kender deres teorier og metoder.

Sådan som Det Frie Forskningsråd er sammensat i dag, afspejler det på ingen måde fagene og disciplinerne rundtom på de højere læreanstalter. Mit eget fagområde er filosofi, og så langt jeg kan huske tilbage, har filosofi altid haft en plads i rådet – oprindeligt i Det humanistiske Forskningsråd og siden i Det Frie Forskningsråd for Kultur og Kommunikation. Det samme kan man sige om andre store eller mellemstore fag. Men de mindre fag har aldrig haft en repræsentant siddende i rådet med det resultat, at ansøgninger herfra næsten aldrig modtager støtte. Denne mærkelige konstruktion hviler på den fejlagtige antagelse, at et medlem af rådet, som kommer fra et af de store fagområder, har faglig ekspertise til at kunne vurdere ansøgninger fra "beslægtede" fagområder.

“ Men de mindre fag har aldrig haft en repræsentant siddende i rådet med det resultat, at ansøgninger herfra næsten aldrig modtager støtte. **Jan Faye**

Konstruktionen er mærkelig af flere grunde. Hovedparten af forskningsrådets medlemmer har ikke teoretisk kendskab til videnskaberne som sådan; de har en praktisk og teoretisk viden om deres eget fagråde, men ikke en teoretisk viden om, hvad der gør den ene eller anden disciplin til videnskab. Og netop fordi medlemmernes viden om videnskab almindeligvis stammer fra den praktiske udøvelse af deres eget fag, har de oftest intet større indblik i selv tilgrænsende fagområders faglige tilgange eller traditioner.

Det kan illustreres med et eksempel: Retorik er en mere end 2500 år gammel disciplin, som på et humanistisk-metodisk grundlag har arbejdet med mundtlig og skriftlig kommunikation. Skønt det blev et selvstændigt fag ved Københavns Universitet i 1970'erne, har faget aldrig haft et medlem af noget forskningsråd og derfor over årene haft svært ved at hjemtage bevillinger. Et meget yngre fagområde, generelt kaldet medie- og kommunikationsstudier, har vundet stor udbredelse rundtom på universiteterne. Det har medført, at et eller flere medlemmer af de frie forskningsråd altid har en tilknytning til dette fagområde. Men deres metodiske tilgang er en helt anden end retorikkens, nemlig en langt mere teoretisk og metodisk orientering mod sociologi. Alligevel bliver de uden blusel sat til at kløge sig på det retoriske forskningsfelt. Det samme forhold kunne jeg tænke mig gør sig gældende for forholdet mellem andre små og store fag.

For mit eget vedkommende kan jeg roligt sige, at hvis jeg som ansøger skulle bedømmes af andre end en filosof, vil jeg med det samme sige, at vedkommende

– små fag marginaliseres

filosof JAN FAYE, der foreslår et mere sensitivt system

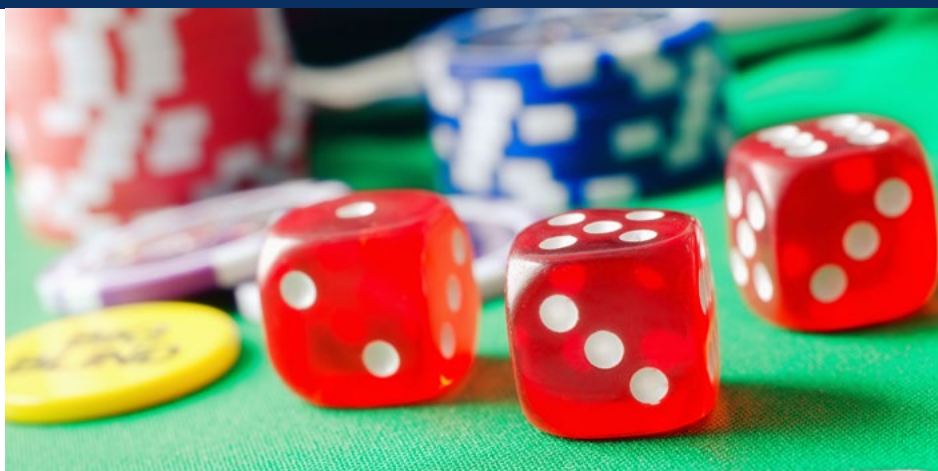
ikke havde den mindste forstand på filosofi, og at Det frie Forskningsråd på denne måde udviste manglende respekt for den filosofiske faglighed, når de lod en flok ikke-fagkyndige vurdere min ansøgning.

Det kan være slemt nok at bede en filosof med rødder i filosofihistorien eller moralfilosofien bedømme en ansøgning inden for teoretisk analytisk filosofi.

Det ville svare til at bede en specialist i hudsygdomme bedømme en forskningsansøgning om kræftbehandling i bugspytkirtlen. Næppe mange vil påstå, at hudlægen ved nok om kræftbehandling af de indre organer til at lave en kvalificeret bedømmelse af projektet.

Godt nok. Men det er jo også sådan, at forskningsrådet nedsætter en række faglige ad hoc-bedømmelsesudvalg, som skal vurdere de indkomne ansøgninger. Det er på baggrund af disse faglige bedømmelsesudvalgs indstillinger, at det samlede forskningsråd uddeler sin støtte. Jo tak, men det ændrer ikke spor ved substansen, for disse udvalg er udvalgt, så de afspejler rådsmedlemmernes fagområder ud fra, hvem de har hørt om, og hvem der beskæftiger sig med deres egne faglige interesser.

Hvordan kan jeg nu vide det? Jo det ved jeg, fordi jeg igennem snart mange år har fulgt med i, hvordan de internationalt sammensatte fagudvalg aldrig har haft en retoriker iblandt, når der til forskningsrådet har været en retorisk ansøgning. Problemet er, at den manglende faglige indsigt i retorik ikke blot gælder forskningsrådenes medlemmer, den gælder også for de internationale medlemmer af de fagkyndige ad hoc-udvalg. Fejlen er selvfølgelig, at hvert af disse udvalg sammensættes, så de reelt skal dække fagområder, som de i virkeligheden ikke har kompetence indenfor. Og fejlen bliver ikke mindre, når medlemmerne af rådet derefter skal til at vægte og vælge mellem en masse forskellige bedømmelser. I sådanne tilfælde spiller rådsmedlemmernes egne subjektive dagsordener og faglige præferencer betydeligt ind.

Protester mod mit indlæg vil hurtigt indløbe: 'Det er dog for galt'. Men læg mærke til at jeg ikke bekliger de til enhver tid siddende medlemmernes hæderlighed. Men ligesom de samme medlemmer – fejlagtigt efter min mening – ofte vil være parat til at afvise, at forskningen inden for de bløde fag kan være objektiv, kan man vel sige i samme forstand, at forskningsprojekt-bedømmelser heller ikke kan være objektive.

Derimod afspejler vurderingerne de enkelte bedømmers faglighed, prioriteringer og interesser. Enhver kan godt forstå, at der i forskningsrådet ikke kan sidde medlemmer fra samtlige fag på universiteterne, og at jeg som sagt nødtigt vil bedømmes af en filosofhistoriker eller moralfilosof – og disse formodentligt af mig.

Så spørgsmålet er, hvordan systemet kan ændres, så det i det mindste ikke lader hånt om traditioner, fagligheder og ekspertise.

Her kommer to forslag til ændringer, som efter min bedste overbevisning vil gøre forholdene bedre, end de er i dag:

Forskningsrådets medlemmer udskiftes i dag med tre til seks års mellemrum. Men de store og mellemstore fag er stort set selvsupplerende, så nye medlemmer har samme faglighed som de gamle. I stedet bør medlemskabet gå på omgang mellem store som små fag. Det vil betyde, at små fag som fx retorik nogle gange vil kunne få et medlem indvalgt i rådet.

Det næste forslag er at ophøre med de såkaldt faglige ad hoc-udvalg. De

foregiver at vide nok om noget, som de i virkeligheden ikke ved nok om. I stedet skal der i forbindelse med hver ansøgning indsendes en liste med navnene og CV på eksempelvis seks internationalt anerkendte personer, som ansøgerne selv mener er fagligt påklædt til at bedømme deres projekter. Blandt disse personer vælger forskningsrådet derefter tre personer, som vil blive bedt om anonymt at udarbejde en vurdering af det pågældende projekt.

Fagligheden i bedømmelsen vil på den måde sikres på en helt anden måde end i dag. Filosofer vil ikke alene blive bedømt af filosofer, men af filosofer, som allerede kender "the state of the art" inden for det pågældende område af filosofien. Det vil ikke være moralfilosofer, der udtaler sig om et projekt i teoretisk filosofi og omvendt. En humanistisk-metodisk retoriker vil heller ikke blive bedømt af en sociologisk-orienteret medieekspert.

På mange måder forekommer det mærkeligt, at man ikke for længst har indført en sådan model, som i højere grad kan siges at nærme sig en egentlig fagfællebedømmelse – eller "peer review", for dem der hellere vil tale engelsk. Og alligevel er det måske i virkeligheden ikke så mærkeligt, fordi det vil betyde, at nogle i den danske forskningsverden ville få lidt mindre indflydelse. Men ønsker beslutningstagerne det godt for dansk forskning ved at støtte et bredt udsnit af fag og discipliner, bør de vælge en anden model end den, vi ser praktiseret i dag.

Skævt: Når hudlæge evaluerer

Retorik-professor Christian Kock støtter kritik: Hans ansøgninger er ikke vurderet af eksperter

ANALYSE: FAIR REVIEW

Som forsker i på et smalt fagområde, er vilkårene ofte, at ens forskningsansøgninger ikke bliver vurderet af faglige peers, men af forskere med specialer på andre områder. Det er urimeligt og skævvridende, skriver filosofen Jan Faye (SE ESSAY på sidste side)

Synspunktet bakkes op af KU-kollegaen **Christian Kock**, der er retorik-professor. Han genkender alt for godt bekræfter problematikken. Faye nævner retorik som et marginaliseret fag, som har svært ved at positionere sig i det humanistiske forskningsråd (DFF Kultur og Kommunikation).

Og Kock kan i hvert fald bekræfte tesen i den henseende, at han aldrig selv er lykkedes med at trække bevillinger ud af forskningsrådet.

Kock: Ingen fagspecialister på mine ansøgninger

”Der er ikke så mange penge til rådighed – især ikke nu, hvor summen er skåret yderligere ned. Men det er i hvert fald uretfærdigt, at visse ansøgninger ikke bliver læst af fagfæller. Jeg har selv søgt midler til retorisk forskning 4 gange, og ingen af gangene har der, så vidt jeg kan se, været en eneste fagperson med retorik som faglighed med til at bedømme ansøgningerne,” siger Christian Kock.

Kocks ansøgninger har ellers været i ekstern bedømmelse i et panel bestående af 7 fagpersoner. Men stadig har der altså ifølge Kock ikke været personer med retorisk sagkundskab blandt bedømmerne. Og han mener, at det sætter begrænsninger for evnen til at bedømme projektets kvalitet og potentiale.

”Der vil være begreber, teorier, metoder, som man ikke har kendskab til. Som Fayes skriver: det svarer til at en hudlæge skal vurdere en hjertelæges projekter.”

Feedback uden konsistens

En anden grund til, at Kock er skeptisk over for de vurderinger af ansøgninger, han har haft, er den feedback, der er blevet givet. I to tilfælde byggede ansøgningen på en tidligere ansøgning, hvor Kock og han kolleger havde forbedret projektet ud fra bedømmernes feedback. Men

“

Jeg har selv søgt midler til retorisk forskning 4 gange, og ingen af gangene har der, så vidt jeg kan se, været en eneste fagperson med retorik som faglighed med til at bedømme ansøgningerne

Christian Kock

i stedet for at honorere forbedringerne, kom der blot nye kritikpunkter på banen, som ikke have været nævnt før.

”Så hvis samme projekt er forbedret, bliver det ikke bemærket, men til gengæld dukker der en række nye kritikpunkter op. Det giver en stærk oplevelse af, at kritikpunkterne er noget, man kradser ned i sommerens løb, for et eller andet skal man jo ifølge forvaltningsloven skrive som begrundelse for afslag.”

I sin kronik foreslår Jan Faye, at udvalgsposterne systematisk sendes på omgang mellem fagområderne. Det løser dog i Christian Kocks øjne ikke problemet med, at mange fagområder ikke får en peer-vurdering af deres ansøgninger. Til gengæld så han gerne, at alle ansøgninger kom ud i et reelt peer-review.

”Jeg har selv været medlem af Norges humanistiske forskningsråd, og der kom hver eneste ansøgning ud til 2-3 fagkyndige eksperter, og på grundlag af de bedømmelser foretog vi den endelige

tildeling. Det vil selvfølgelig medføre noget mere administration, men det kan jo lade sig gøre for tidsskrifterne, så hvorfor ikke?” siger Christian Kock.

Peter Harder: Ændringer vil knap mærkes

Peter Harder, professor i engelsk, er også enig med Jan Faye i, at der er en risiko for, at små fag forfordes i rådene.

”Uden at jeg selv kan pege på oplagte tilfælde af majorisering af fag, jeg har kendskab til, kan man nemt se, hvordan mindre fagområder kan falde ned mellem sprækkerne. Det kunne også tænkes at ændret udpegningsprocedure, hvor man gjorde noget for at tilgodese småfag, kunne bøde lidt på denne risiko,” siger Harder.

Han tror imidlertid ikke, at det med de lave succesrater, der i dag er på forskningsansøgninger, vil gøre nogen særlig forskel af ændre arbejdsgangen.

”Konkurrencen er simpelt hen så ekstrem at det er meget svært at forestille sig en udvælgelse der under disse omstændigheder er mere retfærdig. En stor mængde meget spændende og kvalificerede projekter bliver hver gang bortvalgt, uden der er særlig tvingende grunde til det. Uanset hvordan laver bedømmelsesprocedurerne skal det samlede råd jo alligevel prioritere.

lah

Forskellige regler for ekstern bedømmelse

DFF Kultur og Kommunikation: Alle ansøgninger til DFF-Forskningsprojekt 2 vil så vidt muligt blive sendt til ekstern panelbedømmelse, idet dog ansøgninger inden for mindre fagområder og meget tværvidenskabelige ansøgninger fortrinsvis sendes i individuel ekstern bedømmelse.

DFF Natur og Univers: Alle ansøgninger til DFF-Forskningsprojekt 2 vil så vidt muligt blive sendt til ekstern panelbedømmelse.

DFF Samfund og Erhverv: Alle ansøgninger til DFF-Forskningsprojekt 2 vil så vidt muligt blive sendt til ekstern panelbedømmelse.

DFF Sundhed og Sygdom:

Ansøgninger til DFF-Forskningsprojekt 1 og DFF-Forskningsprojekt 2 inden for områderne (i) metabolisme og (ii) folkesundhed/epidemiologi vil så vidt muligt blive sendt til ekstern panelbedømmelse.

DFF Teknologi og Produktion: Ansøgninger til DFF-Forskningsprojekt 2 indenfor følgende seks områder: (i) miljø og ressourcer, (ii) computerteknologi og informatik (iii) jordbrug og planter (iv) fødevarer og fødevareteknologi (v) kemi og kemisk teknologi og (vi) mekanik, materialer og mekatronik vil så vidt muligt blive sendt til ekstern panelbedømmelse.

Rådsformand: Forfejlet kritik

SVAR PÅ KRITIK: Store fag hypper ikke egne fagkartofler på bekostning af små fag, svarer formanden for det humanistiske forskningsråd

Jan Faye's ESSAY med kritik af, at små fag er underrepræsenteret i forskningsrådene, bygger på en gammeldags opfattelse af faggrænser - mener lektor **Dorthe Gert Simonsen**, der er formand for DFF – Kultur og Kommunikation, som er et af de 4 underråd under paraplyen Den Frie Forskningsfond.

”Der vil altid være ansøgninger, der er vanskelige at vurdere. Men problematikken handler om forholdet mellem faglige specialisering og de generelle kompetencer, som medlemmerne af rådet nødvendigvis må have. En ansøgning fra et stort fag kan være lige så langt væk fra rådsmedlemmerne, som fra et lille fag. Jeg synes det er en lidt gammeldags måde at forstå problemet på, når Faye opererer med den traditionelle afgrænsning i fag” siger Dorthe Gert Simonsen.

Hun afviser således også, at der skulle ske en forfordeling af fag, der ikke er repræsenteret i rådene.

”Vores ansøgnings vurdering er bundet op på DFF's kriterier. Der sidder ikke nogen og hypper deres egne kartofler. Det er ikke sådan, at hvis er rådsmedlem kommer fra arkæologi, så har vedkommende en pose penge, der kan fordeles til arkæologiske projekter.”

Store fag er ikke 'selvsupplerende'

Dorthe Gert Simonsen afviser også en anden kritik, idet Jan Faye giver en forkert udlægning i sin kronik, når han skriver, at de store fag er selvsupplerende og at det er med til at befæste bestemte paradigmer. Men den fremstilling afviser DFF-KK-formanden: Det er Den Frie Forskningsfonds overordnede bestyrelse, der udvælger medlemmerne efter offentlige opslag, som er åbne for alle at søge på.

Hun har svært ved at se, at Faye's forslag om løbende udskiftning af medlemmer og rotering mellem alle fag er realistisk.

”Der er eksempelvis mere end 80 fag på KU HUM, og vi repræsenterer derudover en række fag, så vi kommer måske op med 100 fag. Forestil dig, de skal rotere. Og dertil kommer, at mange fag er opdelt i vidt forskellige grene, som Faye selv påpeger med filosofi. Endelig ser vi i høj grad en tendens til, at ansøgninger er

Jeg synes det er en lidt gammeldags måde at forstå problemet på, når Faye opererer med den traditionelle afgrænsning i fag

Dorthe Gert Simonsen

tverfaglige snarere end snævert fagdefineret.”

State of the Art

Når Faye – og retorikprofessor Christian Kock – beklager, at ansøgninger fra små fagområder ikke bedømmes af peers, er der en vigtig pointe, de har misset, mener hun.

”Nej, vi er ikke faglige eksperter på alt. Men vi sidder jo heller ikke og bedømmer ansøgninger ud i det blå. Ansøgere skal for eksempel beskrive state-of-the-art, og det er på den baggrund, vi vurderer projektets originalitet,” siger Dorthe Gert Simonsen.

Manglende respons er udtryk for ressourcemangel

Hun er ked af at høre, at Christian Kock ikke oplever konsistens i den feedback, han har fået i forbindelse med afslagene på hans ansøgninger. For det er noget, man gør sig umage med i rådet, siger hun.

”Det, man kan sige, er, at når rådet giver afslag, giver vi nogle korte begrundelser. Men vi oplister ikke samtlige ting, der bliver diskuteret på rådsmoderne. Der kan være andre ting, vi påpeger i anden omgang. Men vurderingerne hænger også sammen med, hvor stærkt et ansøgerfelt, man er oppe imod. Så man kan godt opleve at ryge ned af listen i forhold til året før.”

Formanden for Den Frie Forskningsfond, **Peter Munk Christiansen** vil ikke interviewes om Faye's Essay (s. 26).

FORSKERforum har forelagt kritikken for ham, men han ønsker ikke at medvirke, fordi essay'et ”kommer rundt om nogle relevante problemstillinger, men den roder sig også ud i en række vurderinger på baggrund af fejl og misforståelser. Så jeg afstår fra at kommentere.” (Pr. email).

At sende samtlige ansøgninger i individuelt peer review, ville være ideelt, erkender Dorthe Gert Simonsen. Men praktisk og ressourcemæssigt er det umuligt med mere end 450 årlige forskningsansøgninger til rådet. For alle ansøgninger gælder det dog, at rådet kan vælge at sende en ansøgning i eksternt review, eksempelvis hvis ingen medlemmer føler sig tilstrækkeligt fagligt rustede.

”Ja, der er områder, hvor vi synes, at vi ikke klædt på til det, og der sender vi ansøgningen i individuelt eksternt review. Det har vi gjort ofte. Men vi kan ikke have individuelt eksternt review for hver eneste ansøgning. Det er praktisk umuligt.”

Naturvidenskabsmand: vi kan godt dække området

Dorthe Gert Simonsens synspunkter bakkes op af **Michael Drewsen**, der er fysikprofessor ved AU og medlem af DFF Natur og Univers (FNU). Her bliver alle Forskningsprojekt 1-ansøgninger vurderet i rådet, men selv om der inden for hans fag - fysikken - findes mange retninger, mener Drewsen ikke, det er et problem at dække feltet.

”Vi er to fysikere, så dækker vi meget fint hele fysikområdet. Det er klart, vi har ikke den samme detaljeviden, men det er vilkårene for ansøgere, at de ikke kan regne med at blive vurderet af en peer-ekspert. Så man skal skrive på en måde, der er tilgængeligt for alle fysikere, og få klart formuleret, hvad der er det nye i forhold til state-of-the-art,” vurderer Michael Drewsen.

Ideen om at sende alle ansøgninger i peer review, tror han ikke er praktisk mulig.

”Du kan jo ikke have et forskningsråd med 200 personer. Så kan du selvfølgelig sende ud i peer review, men det vil simpelthen være for administrativt tungt. Og i sidste ende er det jo ikke den enkelte peer, der skal bevilge midlerne, så vi skal stadig sidde i rådet og sammenligne pærer og bananer.”

lah

Nyborg ærestaler ved racistisk konference

Men Nyborg afviser, at den amerikanske organisation er racistisk – og han har ikke legitimeret racisme ved sin optræden – men amerikansk ekstremismeforsker afviser blankt Nyborgs udlægning

Helmuth Nyborg var keynote-speaker, da amerikanske racister holdt intellektuelt sommertræf.

American Renaissance er en racistisk, politisk organisation. Den søger at fremstå med akademisk-intellektuel fernis, idet man søger at begrunde og bevise den hvide races suverænitet og særlige rettigheder i offentligheden. Hermed skiller man sig ud blandt de grovere racistiske organisationer, også fordi man ideologisk fremfører ”en version af hvid nationalisme, der har undgået anti-semitisme”, som en amerikansk politolog beskriver det.

”American Renaissance er en erklæret racistisk ‘white supremacy organisation’,

som på nysprog dækker sig ind under termen ’hvid nationalisme’, fortæller den amerikanske ekspert i højrefløj Joseph Lowndes: ”Det er en mindre organisation, som ikke spiller nogen særlig rolle i den store amerikanske offentlighed. Men den opererer dog som en vigtig intellektuel base for det racistiske højre. Der deltog da også prominente fascistiske og racister ved årskonferencen, også som talere, fx neo-nazisten Richard Spencer. Også Nathan Damigo, som er leder af de hvide nationalister omkring den voldelige gruppe ’Identity Europe’. Begge havde de nøgleroller i organiseringen af Charlottesville rallyet.”

Sympatiarrangør af Charlottesville

Årskonferencen er American Rennaisances centrale begivenhed, idet der her præsenteres ideologiske indlæg i overensstemmelse med organisationens tankegang.

Lowndes overværede sommerkonferencen, som er organisationens centrale begivenhed, idet der her præsenteres ideologiske indlæg i overensstemmelse med organisationens tankegang.

Årstemaet var demografi, men ellers lagde man ikke skjul på, at man skulle fejre, at Donald Trumps præsidentskab måske var det vagtskifte, som man har længtes efter hos ”White America”-bevægelsen.

Og Helmuth Nyborg var en af ærestalerne i Nashville med et oplæg om *”What Made Europe Great and What Could Destroy It.”* (SE NYBORGS INDLÆG PÅ American Rennaisances hjemmeside).

Men organisationens ståsted viser sig ved, at organisationen opfordrede sine medlemmer til at deltage i ”Unite the Right Rally” i Charlottesville, som så ud til at være det største ”White Nationalist”-rally i det seneste årti, idet 500-1000 var forventet som deltagere.

American Renaissance var en af de mere end 30 ultrahøjre-organisationer med fascistiske, neo-nazistiske, racister, patriotiske paramilitære og hvide nationalister, som støttede op om rallyet, hvor Ku Klux Klan var den mest kendte.

Nyborg: Jeg legitimerer ikke racisme

FORSKERforum har forelagt disse oplysninger om American Renaissance for Helmuth Nyborg med henblik på at få dennes kommentar til, om det er en racistisk white-supremacy-organisation. Og om hvordan han har det med at optræde for denne og dermed legitimere dens ideologi og aktiviteter.

Nyborg afviser, at organisationen er racistisk, og han mener ikke, at han har legitimeret organisationens formål med sin deltagelse:

”På AmRen-mødet optrådte jeg som selvstændig, uafhængig forsker, der var

Æresgæst hos de danske ultra-nationale

Nyborgs optræden ved den amerikanske konference var ingen undtagelse. Nyborg er også hyppigt set ved arrangementer for det danske ultra-højre, herunder fra Den Danske Forening, Dansk Front og tidligere neo-nazister. Der findes således kompromitterende fotos af Nyborg sammen med Ku Klux Klan-lederen David Duke og neo-nazisten David Carlsen, der for nylig trak stikket, da det ikke lykkedes at få underskrifter nok til at opstille til Folketinget.

Helmuth Nyborg var også taler til årets højrenationale sommerfest i Danmark, ”Folkefest For Frihed 2017”, lørdag d. 24. juni. Det har tidligere år været arrangeret af Uriaspestens Kim Møller, men var i år arrangeret af Den Danske Forening og Grundlovsforeningen Dansk Kultur (kilde: Snaphanen). Blandt de øvrige talere var bl.a. eks-folketingsmedlem Søren Krarup, og blandt de internationale deltagere var den svenske nazist Dan Park (Redox). Park blev for nogle år siden idømt 6 måneders fængsel i Sverige for ”hetz mod befolkningsgrupper”.

Her ses Helmuth Nyborg i panelet ved et møde i det danske ultra-højre i 2011. Han sidder ved siden af David Duke, som var en af hovedmændene bag Charlottesville-rallyet. Duke (med skæg) er i USA kendt som neo-nazist og leder af Ku Klux Klan. Han deltog selv som talsmand ved rallyet, og han beskyldte bl.a. moddemonstranter for at fremprovokere volden og bil-drabet (foto Redox).

inviteret til at forelægge mine seneste videnskabelige resultater uden nogen form for censur og med løfte om, at alt, hvad jeg sagde blev lagt på internettet.

Jeg har intet behov for at retfærdiggøre American Renaissances formål eller indhold. Af deres egen hjemmeside fremgår, at de respekterer alle racers ret til at have en særlig identitet, herunder hvides. Det ser jeg ikke noget galt i”, svarer Nyborg.

”Hold mig venligst ude af det politiske spin med broderskaber, suverænitæt, og særlige rettigheder. Det er slet ikke min boldgade. Hvis min forskning støtter eller legitimerer noget som helst, er det videnskab baseret på tilgængelige data. Hvad angår race kritiserede jeg rent faktisk den fremherskende opfattelse på mødet og foreslog et mere objektivt mål”.

jø

Dr. Nyborg fiflede med sin titel

”Dr. Nyborg” titulerede sig ved konferencen som emeritus-professor i psykologi ved Aarhus Universitet. Det blev fortalt, at hans forskning i kønsforskelle i IQ og konsekvenserne af indvandring fra den tredje verden har skabt stor kontrovers i USA, og at ”staten havde anlagt en sag mod ham for scientific dishonesty – en beskyldning, som han dog forsvarede sig mod med held”.

Aarhus Universitet kender dog ikke noget til, at Nyborg er emeritus. Nyborg sagde op efter store kontroverser om sin ”forskning” med AU’s Praksisudvalg, dekan Svend Hylleborg samt det statslige uredelighedsudvalg UVVU. Efter sin afsted søgte han at blive emeritus, men det blev blankt afvist, hvilket Nyborg offentligt klagede over som fortsat forfølgelse.

Pressenævnet: FORSKERforum glemte noget

Det var faktisk korrekt og uangribeligt, da FORSKERforum fortalte sine netlæsere på forskerforum.dk i juni, at ekspsykologiprofessor Helmuth Nyborg var dømt for fusk i det videnskabelige UVVU. Men det var en fejl og kritisabelt, når FORSKERforum udelod væsentlige oplysninger, når det ikke blev nævnt at Vestre Landsret senere frikendte Nyborg for videnskabelig uredelighed, udtaler Pressenævnet efter et par måneders votering.

FORSKERforum får kun ”delvis kritik” af nævnet, idet nævnet ikke mener, at der konkret blev viderebragt ”forkerte oplysninger om ham” (SE PRESSENÆVNETS AFGØRELSE på forskerforum.dk 4. august).

Ingen kritik af FORSKERforums kilde

Nævnet udtaler ingen kritik af FORSKERforums citerede kilde, **psykologiprofessor Jens Mammen**. Han har været institutleder for Nyborg på psykologi i Aarhus, og han har været en af klagerne over Nyborgs ’forskning’.

I FORSKERforum fremsatte han nogle faktuelle påstande: ”*Ud fra Franks artikler tror folk, at kontroverserne om Nyborg handlede om faglige uenigheder og fejder mellem faglige ligemænd. I virkeligheden handlede det om, at Nyborg var en fuser. Han konstruerede data (om population og fertilitet), som passer til hans politiske synspunkter. Han kunne ikke fremlægge data på, at mænd er klogere end kvinder. Og i UVVU-sagen kunne han ikke fremlægge kilden til sine såkaldte FN-data, som altså var konstruerede. Og den mangel på videnskabelige standarder har Frank altså legitimeret i sin journalistik*”.

Pressenævnet har punkt for punkt gennemgået Mammens påstande og konstaterer at Mammen har faktisk belæg for sine påstande (Pressenævnet kritiserer derfor heller ikke FORSKERforum for ikke at kontrollere udsagnene yderligere – fx ved at interviewe Nyborg – før de blev trykt).

Pressenævnet anerkender forskel mellem videnskab og jura

”Det er da principielt en interessant afgørelse, fordi den fastslår vigtigheden af, at journalister skal holde sig til fakta og tilstrækkeligt funderede påstande. Det kan vi kun bifalde i den videnskabelige verden”, siger Mammen.

”På den principielle side hører også, at Pressenævnet indirekte anerkender, at videnskabelige og retslige regler og normer er to forskellige standarder. Den videnskabelige verdens regler og normer ’overtrumfes’ ikke af Landsrettens juridiske domme”, forklarer Mammen.

”Landsretten har myndighed til juridisk at ’frikende’ Nyborg ved at sige, at der ikke var retsligt grundlag for at kalde Nyborg for ’uredelig’. Men Landsretten har ikke myndighed til at underkende UVVU’s vurderinger af, at Nyborg har overtrådt videnskabelige normer og regler. Så UVVU’s videnskabelige vurderinger står der fortsat, og derfor kan de citeres”.

Mammen: Ulden dom i Landsretten

Der var en diskrepans mellem UVVU’s afgørelse og Landsrettens, og Helmuth Nyborg har siden brugt Landsrettens dom til at påstå, at han er ”frikendt” for at have lavet videnskabelig fusk.

Mammen var meget kritisk over for Landsrettens ’frikendelse’ af Nyborg. Og han læser også en vis skepsis i Pressenævnets fremstilling, idet der her bringes et fyldigt citat fra Vestre Landsrets afgørelse:

”For mig ser det ud som om Pressenævnet har forstået det uldne i Landsrettens dom, for den store omtale giver folk mulighed for selv at dømme om dommens berettigelse. ’Frikendelsen’ var nemlig baseret på den bevisførelse, at en international komite - UDEM at have foretaget en særlig undersøgelse - frikendte Nyborg for at have begået bevidst og forsætlig ’fraud / datamanipulation’, mens man faktisk medgav at data var ”fejlagtige” og ubrugelige. Men samlet set mente komiteen – uden begrundelse – at Nyborgs forseelser blot var ’en beklagelig fejl’, der kunne berigtiges ved en ’Editors note”, siger Mammen.

”Komiteen blev tillagt stor troværdighed for Landsrettens juridiske domme, men dommen var dermed baseret på ikke-videnskabelige kriterier, mente vi kritikere. Og det fyldige og for Nyborg temmelig afslørende citat (i afgørelsen om FORSKERforum) kan jo tolkes, som at Pressenævnet også mener, at Landsrettens dom er ulden ...”

Helmuth Nyborg har ingen kommentarer til Pressenævnets kendelse.

jø

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Nyborg ærestaler for amerikanske racister

Den racistiske organisation American Renaissance var medarrangør af begivenhederne i Charlottesville den 12. august, der udartede i optøjer og kulminerede med, at en nazist kørte sin bil ind i moddemonstranter og dræbte en og invaliderede flere. Nogle kaldte det en terrorhandling, mens præsident Trump blev voldsomt kritiseret for ikke at tage tydeligt nok afstand til bevægelsen Alt-Right (Alternative Højre) med hvide racister, nationalister og nazister.

Nu viser det sig, at eks-psykologiprofessor Helmuth Nyborg – som er kritiseret for 'forskning', der er mere baseret på race-ideologi end på videnskab – har stærke forbindelser til nogle af disse racister. Han var i juli æresgæst og taler ved deres årskonference i Nashville.

Ekstremisme-forsker: Nyborg legitimerer racisme

Ekstremisme-forsker Joe Lowndes fra Oregon University forklarer: "American Renaissance er en erklæret 'white supremacy/white nationalist organization', som i USA forbindes med racisme. Det kan ret simpelt bekræftes ved et besøg på deres hjemmeside. Og heraf fremgår, at de gerne vil fremstå med et skin af akademisk legitimitet gennem brug af eugenisk pseudo-videnskab", forklarer han. Som led i sin forskning overværede han sommer-konferencen og Nyborgs oplæg.

Over for FORSKERforum afviser

Helmuth Nyborg, at American Renaissance skulle være en racistisk organisation. Og Nyborg mener ikke at han har legitimeret American Rennaisances formål eller indhold: "Af deres hjemmeside fremgår, at de respekterer alle racers ret til at have en særlig identitet, herunder hvides. Det ser jeg ikke noget galt i".

Men den bagatellisering afvises blankt af ekstremisme-forskeren:

"American Renaissance er en stærkt ideologisk organisation på den yderste højrefløj. Og som keynote-speaker bidrog Nyborg utvivlsomt til at legitimere organisationens racistiske ideologi. Og jeg kunne jo konstatere, at Nyborgs racistiske nonsensbegreb 'ecotype-teori' blev mødt med begejstrede klapsalver fra konferencedeltagerne".

Nyborgs 'omregningsfaktorer'

Nyborg har i årevis været kontroversiel med udtalelser om, at kvinder har lavere IQ end mænd, og at farvede har lavere IQ end hvide, hvilket vil betyde underminering af den vestlige verden.

Nyborg har igennem sin "eugenik-forskning" søgt at føre videnskabeligt bevis for dette. Hans kritikere har hævdet – hvilket delvis blev bekræftet af Uredelighedsudvalget – at han opererer med konstruerede data, bl.a. indgår uigennemskuelige "omregnings-faktorer", som ingen andre forskere kan reproducere.

UVVU endte med at dømme Nyborg uredelig i 2011, men denne afgørelse fik Nyborg omstødt i 2015, hvor juridiske dommere i Vestre Landsret fastslog, at UVVU ikke havde retsligt grundlag for at dømme ham "uredelig". Siden har Nyborg erklæret sig "frifundet" for videnskabelig fusk, selv om Landsretten ikke undersøgte hans forskningsmæssige konstruktioner.

Fake news-ekspert: Nyborg skal ikke forties

Nyborg er kendt for sine rabiante synspunkter, og mange i forskningsverdenen mener, at det er bedst, at han forties som en skør kugle, som man ikke bør ofre opmærksomhed, omtale eller modsigelse. Men fortielse af 'fake news' er en farlig strategi, konstaterer professor Vincent Hendricks.

"Professions-etikken udfordres. Forskere skal jo være en slags kuratorer eller gatekeepere for fakta eller 'sandheden'. Og når nogle så afviger fra det spor, bør det jo anfægtes af andre forskere, for problemet ved at undlade at modsige tvivlsom videnskab er, at det kan bidrage til at skabe 'overbevisnings-ekkoer', hvor noget udokumenteret eller falsk alligevel lejr sig som noget 'sandt' i offentlighedens opfattelse. Usande narrativer kan få stort gennemslag. Derfor er det en forpligtelse for forskere at gøre indsigelse, hvis der spredes sig usandheder eller manipulationer i vigtige samfunds-debatter".